

Ljubljanski

VON

Leposloven in znanstven list.

Izdajatelji: Jos. Jurčič, Janko Kersnik, Fr. Levce, dr. Ivan Tavčar.

Leto I.

V Ljubljani, 1. marcija 1881.

Štev. 8.

V pepelníčneji noči.

olnočni zvon z visokih lín
Krepkó zaklenkal je,
Potihnil glas je vijolin,
Don harp odbrenkal je.

Plesišča in gledišča se
Povsod zapírajó,
V odprta pa svetíšča se
Zemljani zbirájo.

Glej, božji hram na sred polján
Dviguje se v nebó,
Oj, božji hram takó prostrán,
In pa krasán takó!

Kot reke v mórje vánj nocoj
Krdela silna vró,
Svetíšče póлно je takoj —
In duri se zapró.

Tu v bagru ino v svili vse
Nocoj košáti se,
Diši ti po kadili vse
In sveti v zlati se.

Več biserjev, ko v dnu morjá,
Pred táboj se iskri,
In več, ko zvezd je vrh nebá,
Tu jasnih je očij.

Tu gibki udje, vzorna rast,
Tu let in líca cvet,
Tu zemlje slast, bogastvo, čast...
O, ti presrečni svet! —

A čuj!... Nek duh zakliče mi:
„Kar zreš jih pred seboj,
Zapiši mej mrlíče mi
S pepelom tem nocoj!“

In stopil sem pred žrtveník,
Kot bi duhóvnik bil,
Pepel iz oljčnih je mladík
Nanj děl cerkovnik bíl.

Pepela zdaj na teme sem
Najprvo sebi vsul,
Vtopil se v míslí néme sem,
Le Bog je sam jih čul.

Pozvál nato krdela sem,
In prišla so hruměč,
Zaznámoval jim čela sem
Pretěč in pa svarěč:

„Oj, grešniki mazíljeni,
Proč krono in škrlát,
Saj boste vsí prisíljeni
Vkloníti smrti vrát.

Sedaj vi narodom ste strah,
Strah tudi vas bo zmél,
To žezlo prah, prestól bo prah,
Vi boste prah, pepél!

Vi, ki zaklade zbirate
Iz bližnjikov krvi,
Ki reveže zatirate, —
Prah boste tudi ví!

Ti roj, ki noč in dan prežiš,
Da brata v past bi vjél,
Ti smrti v zanjke se vlovíš, —
Prah bodeš in pepél.

In tí, ki z umom, cvetom let
Zdaj bahaš se vesél,
Glej, predno ti odpade cvet,
Prah bodeš in pepél!“

Prišél še mnog, še mnog je tróp,
Mar bo se kak otél?
Ne! Vsem podpisal sem pokóp:
„Prah boste in pepél!“

Na zadnje roj še priskakljá,
Neskrbnih, jasnih líc,
Číst, kakor angelji nebá,
In lepši od cvetic.

Zaplakal nad tem krasom sem
Češ: tudi ta bo strt!
Še té... tresočim glasom sem
Zaznamoval za smrt...

Končano! — Ne! — Čuj, duri tám
Ječé zaškrípljejo,
In nóve trume v božji hrám
Skoz njé se vsipljejo.

Na teh ní srébra, ne zlatá,
In blesk jim je neznán,
Na licih tožnih se pozná
Le sled solzâ in ran.

To pač je siromakov rod,
Molčé je zunaj stal
In mirno čakal, da gospod
Prostora bi mu dal.

Sedaj, ko prost mu je pristóp,
Korak približa svoj,
Jaz pa spoznam trpinov tróp,
Oh, bil je — národ moj!

Odlóžil sem tedaj pepél,
V klečéče vprl okó,
Za blágoslov sem róke vspél
In vskliknil sem krepkó:

„Le vstani, vborni národ moj,
Do dánes v prah teptán,
Pepelni dan ni dan več tvoj,
Tvoj je — vstajenja dan!“

X.

Pismo.

Zložil Ivan Resman.

Našel sem zvečer na mizi
Pismo kratkih besedíj:
„Žal mi je, ne smeš več blizi,
Oča tega ne trpi!“

Kaj je pisma treba bilo,
Kaj je treba v njem lažíj?
Póljub zaduji je obilo
Pričal, kaj te zdaj skrbí!

Rokovnjači.

Historičen roman.

Spisal Josip Jurčič.

(Dalje.)

Šesto poglavje.

Bog ga vedi, Bog ga znaj!
Po noč' prišel, po noč' odšel.
Narodna

Blaž Mozol je v nedeljo popóldne na peči zleknen ležal, glavo z majolkasto ruto križem prevezano imel in stokal od bolečin, nasledkov Kamniškega tepeža ter preobilega pitja.

Družina Mozolova je bila od božje službe prišedši odkosila in se je razhajala. Kdor je utegnil, ali komur se je zljubilo, rekel je kakovo dovtipno šalo na stroške trpečega hišnega strijca Blaža, ki ni mogel nič jesti in je vedno gladil svojo bolečo tepeno glavo. Kajti povsod so ljudje taki, da kadar se jim škoda godi, nemajo bati se, da ne bi kdo našel se, ki jih še zasmehuje, ker zasmeh ljudje bližnjemu radi dajejo, rajši nego pomoč.

„Denes tako žalostno gledate, strijc Blaž, kakor veliki petek,“ reče hlapec Franc, klobuk na glavo natikaje.

„Takó se grdo držite, kakor da bi bili cel Kamnik požrli brez soli in zabele,“ pridene še dekla, ki tudi ni hotela zaostati.

„Hu-u!“ javka pak strijca Blaž in s prstom tiplje obvezano glavo.

In ko sta hlapec in dekla odšla, začne še hišna gospodinja:

„Ker se hodiš pretepat, zato pa léži zdaj, klada ti lesena; ne da bi šel k maši v nedeljo!“

„O ti sitnica, ko bi tebi jeden tako glavo ubil, kakor so jo meni Rokovnjači, tudi ti bi denes ne bila pri maši. Hu-u! o kako me bóde in trga po buči! Ne reži na me, ne reži še ti, ampak pojdi mi iskat zelenega hobada, če je uže za mejo, ali vsaj bezgovega zelenja, ali pa encijana mi poišči, ali najdi tavžent-rožo, če uže raste, da denem kaj na rano, drugače se mi vrag še prisadi in morda bi še umrl, če na možgane udari, ta spak.“

Mozolka je na to odgovorila z besedo, ki je bila robato zmerjanje; ali najbrž je imela v njenem jeziku nežnejši pomen, kajti šla je iz izbe in iz hiše ven in res tja za mejo iskat zdravilnih rastlin, ki jih je Blaž želel.

V izbi je bil ostal sami mladi hišni sin Pavlek. Tega strije Blaž pokliče k sebi na pol zaupno:

„Pojdi sem bliže, Pavlek. Kako sem pa jaz sinoči, ali kadar je bilo, domov prišel?“

„I po nogah,“ odgovori Pavlek, ki tudi ni hotel zaostajati v dovtipu in se veselo roga strijčevemu vprašanju. „A res ni dosti manjkalo, da niste po vseh štirih lezli; ko bi bili sami, bili bi uže ali po vseh štirih prišli kakor „biba-leza tóvor nese“, ali bi bili pa v koreninah ostali doli nad Lazom.“

„Ko bi bil sam? Tedaj nisem sam prišel? Kdo me je spremil? Do doma? Do sem me je kdo spremil? Nič ne vem, glej tako sem bil piján. Kdo me je spremil do sem? Kaj?“

Pavlek zarudi od jeze in reče:

„I, kdo vas je spremil? oni!“

„Kdo?“

„Oni,“ zavpije mladenič še enkrat, a sovražnega imena neče imenovati temuč po kratkem premolku pristavi: „ta, Štajerec.“

„Nande? Ahá, saj sem dejál,“ reče strije Blaž kakor sam za se in se zamisli.

„Ni ničesa pripovedoval, kaj se je z menoj godilo?“ čez nekaj časa vpraša Blaž.

„Nisem poslušal . . . Kaj se more z vami goditi? Tepeni ste bili, pa je.“

„Tristo volkov, kadar dobim spet katerega onih Rokovnjačev, ki so me, ne odnese mi žive glave. Jednega od teh moram dobiti in smleti. In če je treba, da bi celi svet obtekel, obtečem ga za njim, ki me je po glavi, kakor da bi bil jaz kakšna kača, ki se na soluci greje ob pasjih dnevih . . . Ali ni Nande nič pripovedoval, kako so me, koliko jih je bilo in kdo so?“

„Le vprašajte ga sami, zunaj je sam,“ odgovori Pavlek.

„Reci mu notri,“ veli strije Blaž.

„Jaz mu uže ne bom velel!“ reče fant in odide. A zunaj poišče hlapca in mu pové, kaj strije želi ter pristavi: „reci mu ti, če hočeš.“

Hlapec Nandetu izroči, da bi rad strijca Blaž ž njim govoril, a ne more s peči, ker ga glava preveč boli in peče.

Z jezo je pa videl Pavlek, ki je imel strijca Blaža prav rad, čeravno mu je le grobo odgovarjal, da Nande, „Štajarec“, kakor je bodočega neljubljenega svaka imenoval, ni prav nič hitel v izbo temuč še dolgo prazno besedičenje imel s sestro in z materjo, ki je bila mej tem uže raznega zdravilnega zelenja natrgala in Blažu pod obvezo okolo glave naložila, to se ve, ne brez naukov za prihodnjost in ukorov za preteklost, kateri so pa vsi skupaj padali na kamenita tla strijca Blaževe nepoboljšljivosti.

Ko pride Nande k Blažu v izbo, gleda ga ta najprej čudom, kakor da ga prej ne bi bil še dobro ogledal.

„Kaj je?“ vpraša Nande in nehoté se mu čelo v gube zbere.

„Ti si me iz Kamnika od Vlagarja domov spravil?“

„Drugače bi bili v kolovoznih mlakah na potu obležali, strijce, tako ste se bili napili. Kogar sva srečala, kogar ste videli, nikogar niste poznali.“

„Glej no, glej! Ino, . . . kaj sem rekel? . . . Reci, kaj si ti izpregovoril, ko si tačas v hišo stopil, kadar so bili oni Rokovnjači mene pobili, bes jih dregni! Kaj si tačas izpregovoril? Tako nekaj čudnega, da so se te vsi ustrašili, to se mi nekoliko še zdi, kakor v sanjah, potlej pa nič več ne vem. Kakor da bi se mi sanjalo, brodi mi po glavi. Reci mi no tisto čudno besedo, ali je bila jedna sama, ali dve besedi?“

Nande je bil ravno od strijca proč obrnen, drugače bi bil ta videl, da je na njegovo vprašanje kar prebledel. A takoj je z glavo stresel in rekel:

„Kakšno besedo! Jaz nisem nič videl, kedaj in kakó so vas potolkli. To se vam je vse v pijanosti nasnovalo, da sem kaj govoril. Saj sem rekel, da niste nikogar poznali in da ste vse narobe videli. Mene ni bilo več v krčmo nazaj, ko sem vas bil pustil. Dobil sem vas pred Vlagarjevo hišo ob zid naslonjenega in od tam sem vas domov spravil. Notri v izbi vas je bil udaril tist mož, ki ste mu rekli Rajtguzen, ali kakó.“

„Ne baš! Rajtguzen, — ti presneti Tonček ti, včasi sva bila vinska brata na semnjéh in povsod, kjer sva se šešla! — ta Rajtguzen je začel, to je res, ali oni grdi Rokovnjači od peči so potlej na me

padli, in te si ti zadržal, zdi se mi, da mi niso še bolj nametali, nisi li ti?"

"Jaz ne, to se vam je mešalo, ker ste preveč pili," odgovori Nande in korakajoč v drugi konec izbe, jezno zobé stisne, kakor sam s soboj nezadovoljen, da je enkrat tako nepreviden bil.

"Da se mi je mešalo?" vpraša Blaž poluglasno.

"Gotovo tudi ne veste, da ste tistega starega dedca pri peči, ki ste mu rekli Rokovnjač, skoro do mrtvega pobili?" vpraša Nande skrivnostno.

"Tistega kosmatega? Tomaža? Ali sem ga! Res?" vpraša Blaž z velikim veseljem, kakor da bi šlo za dobro delo, ki Bogu in ljudem prija.

"Za to je najbolj pametno," reče Nande "če molčite o tem dnevi popolnem. Nikomur nič ne govorite, veste, nikomur. Če gosposka zve kaj o tem, zapró vas. Zdaj so Francozi v deželi, ti ostro gospodujejo, saj ste slišali. Pri Vlagarji doli sem uže jaz skrbel, da ne izdado, kdo ga je udaril."

"Samo če sem ga rés. Ali sem ga dobro česnil? In kako je to vraga, pa se nič ne domišljam, da bi ga bil udaril. Glej šenta, menda se mi je vendar res močno mešalo, ker tudi tega ne vem, a take reči vem, ki niso res. Torej ti nisi prišel in ti nisi ubranil me, ko so Rokovnjači z noži na me šli. . . čakaj no . . . kako si jim rekel?"

"To vse se vam je mešalo. Zatorej vam pa svetujem, strije, molčite kar o vsem, da sodnik ne zve in da vas ne zapró."

"Zapró? Beži, beži! Mar jim je za to, če kdo kacega Rokovnjača kavsne. Francozje so res hudi, ali mene bi pa tudi živega ne zapirali, to ti povém. Če sam Bonapart Na-po-lijon po me pride, ne spravi me s soboj, da ti rečem. Po sámosti sem se uže z marsikaterim junakom premetaval, nobeden me sam ni še užugal, pa bi me tudi francoski Bonapart ne, sam uže ne, da ti rečem. Za to se ne treba nič bati za me. Samo če sem res onega kosmatega cigana potolkel. Ali ga sem, ali ga nisem? Bog mi pomagaj in sv. zgubljeni sin, da bi ga le res bil!"

Ta misel je za nekaj časa Blaža tako obradovala, da je svojih bolečin in vsega družega pozabil.

Sicer mu je pa dogodek v Kamniškej krčmi vedno po glavi rojil, tist dan in drug dan.

„Ali sem bil res tako zmešan, da se mi je vse ono le sanjalo ali v glavi zveržilo, pa ne bi resnično bilo?“

To vprašanje mu je vedno vstajalo. Od kraja je uže verjel. Ali nazadnje pak je strije Blaž, ko je bil sam, usta na šir odprl, oči raztegnil in za en hip prav neestetično jezik na svet pomolil in rekel: „Ko bi se pa meni ne bilo mešalo! Ko bi bil ta Nande... I, i, i! Saj vendar nihče ne ve, kdo je in od kod, ta Nande!“

Strije Blaž je bil veliko misel našel, strašno misel, tako, da se je ni upal nikomur v hiši povedati.

Sklenil je pa paziti in iskati.

In skoro, ko je bil v kacicah štirinajstih dneh ozdravel in spet mej ljudi prišel, mu je bila prilika nekaj sumnjivega opaziti.

Sedmo poglavje.

On hodi v temi okolo, kakor se vidi, in se spozná, kakor lisjak, zjutraj po tem, kar je škode naredil.
Washington Irving.

V Radomlji na severnem konci vasi je bila samo še v jednej malej hiši luč, povsod po drugih hišah je bila črna temà okna zagrnila. V tej malej hiši je imel stari črevljar Bojec na podolgastem stolu razprostrto svoje orodje in je krpal črevlje Blažu Mozolu, ki je premogel samo jedne za petek in svetek. Mozol bi bil torej moral jutri v nedeljo brez maše biti, ko bi se Bojec, ki je včasih šival, včasih po svetu potepal se, ne bil dal preprositi, da jih zdaj, če prav je bilo uže pozno v noč, popravi, kolikor se je stara razvalina kvederskega črevlja ravno popraviti dala. Bojec je črevlje popravljaj in še svojega vasovalca Blaža je zabaval, pripovedujé mu na njega prošnjo pripoved o treh bratih, katerih je veljal jeden za neumnega. Mej tem pripovedovanjem pa zasliši Bojec, kakor da bi kdo dreto vlekel in ko se ozré, vidi, da je Blaž na klopi zaspal, kakor je bila tudi mačka na peči, jedina sostanovalka Bojčeva, uže zaspala.

„Vse spi, le človek delaj še v noč!“ srdi se stari suhokostni mali mož in jezno z ročajem od kládiva drgne po obšivju, kajti dodelal je bil glavno reč, drugo pak je ukrenil pustiti za drugič ali za vselej.

V tem hipu nekdo na okno potrka. Črevljarček se prestraši, da se zgane na stolu. Še enkrat potrka ob svinec na šipi, močno.

Bojec vstane in gre okno odpirat. Tema je bilo zunaj kakor v rogu, nikogar ne bi bil mogel videti.

„Odpri vrata in pusti me v hišo!“ ukazuje nekdo zunaj.

„Kaj pak! Komu? Kdo je?“ vpraša Bojec pa malo na stran stopi pri odprtem oknu, da ga ne bi mogel oni zunaj iz teme zadeti, ako je hudoben človek.

„Bojec odpri, ali ven pridi!“

Bojcu se zdaj glas znan zdi, ali vendar se ne domisli, kdo bi bil. Zato še enkrat vpraša:

„Kdo si pa?“

Namesto odgovora pomoli se bela moška roka z razprtimi vsemi petimi prsti, s hrbtno stranjo naprej, na mazinci je bil velik srebern prstan, ki je imel vkovano debelo, primerno težko jekleno gumbo. Bil je to takozvan tepežni prstan, kakor so ga Gorenjci v starih časih z Nemskega dobivali. S tacim prstanom na mazinci bila je težka kmetska pest oborožena za smrten udarec.

Bojec je poznal znamenje z roko, in prstan na tej roki in silno se je prestrašil.

„Precej, precej, precej!“ mrmral je naglo skozi okno, boječe ozrl se po spečem Blaži, da li ni ta ničesa videl ali čul, ter ko je Blaž v pólu temi mirno ležal kakor prej, ugasne Bojec luč in po prstih leze iz izbe in v temo h kličočemu pred okno.

Komaj je zunaj bil, ko planē⁽³⁴⁾ Blaž na noge in pristopi k oknu, da bi slišal, kdo je in kaj imata črevljar in on. Prejšnje klicanje na oknu ga je bilo vzbudilo in videl je tudi čudno znamenje z roko skozi okno, ki je bilo Bojca tako preplašilo.

„Je li kdo pri tebi?“ vpraša nekdo zunaj.

„Mozolov Blaž. Črevlje sem mu šival; a zdaj spi kot polh,“ odgovori Bojec ponižno in polutiho.

„Kdo, Blaž? Povsod vrag nosi tega pijanca,“ reče tujec. In Blažu se zdi ta glas dobro znan! Vleče na ušesa, da bi še kaj ujel, ali zastonj. Le še kako posamezno besedo čuje, a kaj Nande — njega je namreč spoznal — Bojcu zabičuje, ni mogel razložiti. Nazadnje sliši vendar, da vpraša črevljar:

„Jutri ob tem času?“

„Ob tej uri, ali malo kasneje ga pripelješ,“ reče Nande.

„Če pride sam.“

„Če pride sam; a če pismo pošlje, prinesi pismo, pa tudi po noči, ne po dnevi. In hodi po dolenjej stezi, da nihče ne vidi, celó Mozolov pes te ne sme obljati. Na dolenjem konci na okno potrkaj,

na katerem boš luč videl, in na katerem bodo dve ali tri bele trske stale. Slišal li?“

„Slišal!“

„Na!“ Rekši mu je dajal nekaj denarja. Potlej je odšel.

Bojec je vrata svoje kočē spet prislonil, da so režavo v podobnih zaškripala. To je bilo Blažu znamenje, da se brž spet po klopi vleže in premišlja, kaj bi. Kaj ko bi Bojca za vrat prijel in prisilil, da povē, kaj oni Nande okolo njega hodi, okolo zanikrnega Bojca in celò po noči!

Zdaj pride gospodar kočē spet v izbo, kateremu je Blaž tako iskrene želje gojil. „Spiš, Blaž?“ vpraša.

Blaž se potuhne, nič se ne oglasi.

„Spi!“ mrmra Bojec, vzame kresilo in gobo s kotic̄ka na peči, ukreše in spet užgē z ožvepljeno nitjo svojo svetilnico, staro lončeno črepinjo z oljem. Potlej pak Blaža potrese za koleno in ga goni:

„Hoj, Blaž, črevelj je cel, vstani, obuj se in hodi! Jaz sem zaspan.“

Blaž vstane in se vzklekne, kakor stoprav zdaj probujen, ogleda zašit črevelj, obuže ga, dvakrat s peto ob tla udari, kakor da bi hotel poskušati, bode li se stopati dalo v novo zašitem obuvalu, pak reče potem:

„Veš kaj se mi je sanjalo zdaj le tu na tvojej klopi, Bojec?“

„To dej, drugič povej, nocoj sem uže tudi jaz zaspan, le pojdi v božjem imenu!“ govori črevljar.

„Kaj pak! Misliš, da se jaz dam tako zapoditi iz hiše, kakor zajka iz detelje! Da bi mojih sanj ne poslušal! Saprā-miš, rajši ti vrat zavijem. Misliš, da ti ga ne morem?“

„Zato ker sem ti črevelj zašil?“

„Za to dobiš groš, kadar bom prvega spet v roko dobil. Zdaj pa poslušaj, kaj se mi je sanjalo.“

„No kaj?“

„Sanjalo se mi je, da sem bil šel v planine nad Kamnik. In ko sem prišel gori v skale v Jermanova Vrata, . . . veš kje so Jermanova Vrata?“

„No, kako ne bi vedel?“ deje Bojec.

„Ko sem prišel v Jermanova Vrata, srečam veliko žensko, tenko kakor lopar, prepasano kakor osa in hudih očij kakor mačeha. Kdo si, vprašam. Torklja sem, Torklja, Blaž, da boš vedel, reče, Torklja.

Pogledam jo na drobno in pravim: i, videl te nisem še nikoli, ali res si taka, kakor dékle govore, da pod streho hodiš, kadar predejo. Od kod pa hodiš in kaj iščeš, Torklja, vprašam. In kaj mi baba pravi, kaj meniš?“

„Kako čem vedeti?“ proti vpraša Bojec.

Blaž Mozol pak se nagne proti Bojcu in v skrišnostnem glasu in z razpetimi svojimi velikimi očmi pripoveduje: „Veš kaj mi je rekla? Doli sem bila, pravi Torklja, v Radomlji, pravi, in sem se bila skrila pri Bojci, pravi, gori na izbi, pravi, in sem poslušala, pravi, kako je bil prišel k njemu — Rokovnjač, pravi, Rokovnjač!“

Tukaj izpusti Bojec glas od sebe, ki ni bil ni „a“ ni „e“, ali nekako tako se je glasil in teško bi bilo določiti, ali je mož bolj ustrašil se, ali bolj čudil se ali oboje.

„Kako je bil prišel Rokovnjač k njemu — nadaljuje Blaž mirno — in mu je poročil in dejal: ti, Bojec, ná to in to, pa pojdi tjakaj in tjakaj in reci temu in temu, naj pride na moj dom gori na Paleževino, kjer sem ravno zdaj kupil domačijo, pa nihče ne ve, da sem Rokovnjač, samo Blaž Mozol vé, ki je moj prijatelj in tudi uže v našej družbi.“

„Ti tudi?“ strmeč vpraša Bojec.

„Glej ga, jemlji te Kurent! Zakaj pa jaz ne bi bil, če si še ti! Pa kaj me gledaš tako grdo kakor sam Deklecjám, tist rimski, ki je svetnike trpinčil in svetnice.“

Bojec je usta kar odprta pustil in zijal. Vse je verjel; kakó bi kaj tako za gotovo povedanega ne verjel!

„No in ravno, ko sem hotel Torkljo vprašati, kam, po kaj in h komu te je naš prijatelj Rokovnjač poslal, prišel si, nadloga stara, in si me vzbudil. Nisi mogel še tako dolgo spečega pustiti me, da bi bil še to zvedel? Kam te je poslal?“

„K Brdskemu pisarju, da Grogi poroči, kedaj Francozje . . .“

Tu Bojec naglo preneha. Morda mu je sum ponovil se, da ga je Blaž vendar le prevaral. Morda pa ni res, da je tudi on Rokovnjač.

„Groga? Kdo je Groga? Ta na Paleževini?“ vprašuje Blaž, ki je vedno bolj drzen bil, ko se mu je posrečilo prvič prevariti Bojca.

„Ti ne veš, kdo je Groga? Ti, ti nisi . . .!“

„Kdo govori, da nisem!“ srdi se Blaž. „Kdo pravi da nisem?“

Zdajci se domisli Rokovnjač, da se lahko na drug način prepriča, da li je res Blaž ud njegove družbe. V tem slučaju je gotovo njihov jezik znal; vsaj nekoliko.

„Ti si grile, privolhav si nas v šrencenco pertanat; ti si naj birgav!“ *)

„Kaj je to nemško ali je francosko, ali je volčje, ta hav-hav-hav?“ vpraša Blaž. In Bojec je videl, da se je dal po čudnej pripovedbi in po manevru Blaževem na led izpeljati in da je jeden del skrivnosti izdal, če Blaž morda ni uže vsega slišal skozi stene.

„Ti si mi lagal,“ reče Bojec, srpo gledé Blaža, a roka mu kakor skriyaj poseže po podolgovatem stolu in izmej svojih šil potegne ostrobrušeni krivec, črevljarski nož.

Ali Blaž Mozol je imel oči povesod, zapazil je tudi, kam je šla Bojčeva roka in kakor mačka na miš, skočil je Blaž na starega prijatelja in ga krepko tiščal za pestjo, ki je krivec držala.

„Ne boš ti Blaža Mozola z noži drezal, ne! Spusti nož ob tla!“ vpije Blaž.

Rokovnjač, čuteč, da je slabši od svojega protivnika, spusti nož ob tla. Blaž potem protivnika z močjo zavihti in nazaj vrže se stolca, na katerem je sedel. Padajoč omahne Bojec z obema nogama in podere tudi podolgasti stol s svojim orodjem in s svetilnico, tako da je bilo na enkrat tema v izbi. Blaž suje z nogo v temi po črevljarki kar tja poprek, kakor je hotelo prileteti, ali po nosu ali po kóku, govoreč:

„Na, ti pasjedlakec, na! Pa še! Boš ti mene z nožem drezal? Jaz ti bom vetra dal, pa bo pihalo z viharjem, kateri ti bo še tistih pet las izpulil in v resje odnesel, ki jih imaš, las rokovnjaških in peklu prodanih.“

Zunaj Bojčeve kočé Blaž iz teme še za slovó rokovnjaču zažuga, da ga hoče gotovo še obešenega gledati in napoti se po stezi iz vasi.

Mej potom je začel premišljati. Torej je bilo vendar res, da ondan v Kamniku ni bil takó piján, da ne bi bil ničesa vedel, temuč one Rokovnjače je le Naude ukrotil. Bojec mu je rekel Groga, Groga! Prav rokovnjaško ime. In ta človek Rokovnjač? Ali resnici podobno je bilo. Ničesa ni delal, nihče ga ni videl trgovati, temuč je le govoril, da trguje; nikoli ga ni bilo domá, in vendar je imel zmirom denar! In ta človek se je hotel v njegovo rodovino ženiti! Groza. Mala Polonica Rokovnjačeva nevesta! Kako bode debelo pogledala,

*) Iz rokovnjaškega poslovenjeno: Ti si brič, prišel si nas v uječo spravit; ti si naji poslušal.

kadar to zve! In kaj poreče nje mati! Iz kože poskoči od jeze. A kaj poreko ljudje, ko to slišijo!

Ta Nande ali Groga je gotovo jeden glav Rokovnjaških, če ne prva glava. Drugače se ga Bojec ne bi bil tako ustrašil. In v graščini Kolovškej in v Kamniku bodo dali lepe razpisane denarce radi tistemu, ki jim glavo Rokovnjačem ovadi ali celó pripelje.

Zato Blaž Mozol naredi ta črtež: Precej ko pridem domov, pokličem hlapca Franca, oba oblezeva sosedovo hišo in primeva in zvezeva ga. Če ga ni, pride jutri zjutraj, primeva ga tačas in zvezeva ga! Potlej ga pa peljeva zvezanega kakor bika ali v graščino Kolovško ali pa v Kamnik, ali gospodu Poljaku, ali gospodu Gavriču, Če je on glava, dali bodo več kot so oklicali. Toliko denarja v cesarskem srebru ali pa v frankih, naj bode kakor hoče, da le je!

Ko je domov prišel, sklical je brž hlapca in mu povedal, da je Rokovnjače iznašel: Nande je jeden, Bojec jeden. Ali hlapec ni bil zadovoljen takoj s postelje v hlevu iti ž njim v sosedovo hišo gledat, da li Nande tam spi ter ga prijet in zvezat. „Pa saj ga jutri zjutraj primeva!“ reče Blaž v svojih lehkih računih in sam leže spat. Da bi mu po noči mogel kdo račun do jutri pomótiti, na pr. Bojec, tega se ni domislil.

Osmo poglavje.

Ko sliši to, ne zgrudi se na tla,
 Strahota pred soboj je ni obšla.
 Ko upala je še, bil čut mehák.
 Ne upa več, zdaj duh je v njej krepák.
 „Kogá ljubiti nemam več, ne smém,
 Zakaj bi bala se zato, ne vem.“
 Byron.

Na jutrovej strani se je žarilo, noč je bila postala svitlejša, vendar belega dne še ni bilo, ko je Nande na malo štiroglato okno one izbe trkal, kjer je Polonica spala.

„Kaj češ?“ vpraša čudom deklica, ki je bila na okno prišla.

„Ogrni se, in pridi ven, govoriti moram s tobój,“ reče Nande resno.

„Kaj ti je?“ ostrmi deklica.

„Če me rada imaš, stori mi to, kar te prosim, pridi ven k meni!“ reče.

„Oblečem se precej, vrata odprem in zakurim, pa pridi potlej notri, zakaj bi jaz na vrt hodila, kjer je hladno?“ reče ona.

„Nečeš, če te prosim? Notri jaz ne idem več. Tvoj strije . . . ali povedal ti bom tukaj na vrtu, pridi ven!“

Deklica se odmakne, naglo obleče in kmalu je bila poleg njega. Ob zidu za hišo je pod kapom sušil se kup desák, tam je sedel on in ona se prisede tik njega na desno. On je imel teško sukнено bundo ogrneno čez leva pleča in jo je pred soboj skupaj držal, kakor da bi hotel nekaj skrivati pod njo. Na glavi je imel namesto slamnika, kakor zadnje dni, kučmo iz polhovih kožic.

„O joj, ti si oblečen, kakor za zimo. Kam si namenjen?“ vprašuje ona in si dá brez branjenja od njega roko okolo tilnika oviti. Ne da bi jej na njeno vprašanje odgovarjal, vprašal je sam, in s tresočim glasom ono staro vprašanje, ki se nam neudeležencem zdi smešno ali je onim, ki se jih tiče, tačas vir neizmerne sreče:

„Ali me res ljubiš?“

In tudi odgovor Poloničim, katera je zdaj še le opazila njegovo razburjenost je bil tak, kakor je navaden v jednacij položajih. Rada bi bila zavpila. „da!“ takó močno, da bi se bilo razlegalo tja onkraj Kamnika, ali sram jo je bilo tako živo resnico glasno povedati, tiho je pritrdila, da ga ljubi res in žareč obraz skrivala naslanjaje se na njega ramo. Pa kmalu sklonila se je in lehkodušno vprašala: „Kaj ti je pa denes.“

„Ko bi me ti ljubila takó, kakor ljubim jaz tebe, dekle moje, bolj od vseh družih ljudij, bolj kot mater, brata in dom, šla bi z menoj, kamor bi jaz hotel.“

Ona upogne glavo in zopet opazi njegovo nenavadno resnobo.

„Pa zakaj bi hodila proč, če treba ni? Zakaj to praviš?“

„Ko bi pa treba bilo?“

„Šla bi!“ odgovori ona hitro kakor kljubovalen otrok.

„Res, Polonica? Reci to še enkrat!“ deje on nekako veselo iznenádejan, prime jo za roko in jej ognjeno zre v oči. „Bi li ti šla z menoj, zdaj precej?“

„Precej pa ne, saj ni treba,“ reče ona, in se mu spet čudi. „Kaj ti je?“

On jo izpusti pa reče čez nekaj časa:

„Deklica moja, ti ne veš še, kako te jaz ljubim. Tako, da bi šel za tebe v smrt, vice, pekel, ali v nebesa, kamor greš ti. Ko boš slišala, in še denes boš slišala, kdo sem, nikar se ne ustraši, temuč misli, kaj sem ti rekel: na potu v pogubo me odpelješ le ti

na pošten pot v srečo. Samo ti, če hočeš. Ti si moj angelj váruh, če ima človek angelja váruha. Ti me moreš rešiti, drugi nihče, če me ljubiš, če ostaneš moja, naj ljudje porekó kar hoté. Ustrašila se boš, ko zaslišiš, kakó mi bodo rekli, ali domisli se mojih besedij in veruj le to: tebe ljubim bolj kot te more še kdo na širokej zemlji in kadar tebe vidim, tačas sem dober človek, tačas sem pripravljen vse storiti, kar ti želiš. Zato, deklica, ljubi me in reši me!“

Široko, ogorelo lice mu je bilo mej tem bolj zarudelo, z oči pak so se mu svetile solzé, prve solze, katere je mladica videla v očeh ljubljeneža možá in to jo je omamilo. Objela ga je in poljubila ter prosila:

„Nande, ti moj ljubi, ne jokaj, ne, oj, jaz tega ne morem videti,“ in jokati je začela sama. „Povej mi, kaj ti je, kaj naj storim. Vse storim, kar rečeš, vse, in grem s tobój, kamor rečeš.“

„Res pojdeš?“

„Res!“ odgovori deklica brez misli. Razumela ga ni mnogo več, nego toliko, da je nesrečen, da ga nekaj tare in to mu je hotela olajšati, zato bi bila vse objubila, pa menda tudi res storila. Dekličja natura je taka, pravijo.

„Ti zdaj ne poznaš še vsega. ali bojim se, da bodeš slišala skoro še preveč. Ne pozabi, kar sem ti rekel, ne pozabi, kar si mi objubila. Le ti moreš pomagati mi,“ nadaljuje on.

„Ali kaj ti je? Kam si namenjen?“

„Proč, ali tebe moram kmalu spet videti, veš? Čuj! Zvečer, kadar se mrak naredi, pogledaj včasí gori le v hosto pod ono sprednjo staro smreko. Kadar tam vidiš iskre kresati precej, ko se je mrak naredil, tačas mi pridi naproti do sredi steze, če hočeš z menoj govoriti. Če boš pa imela kedaj kaj povedati mi, pojdi po noči — saj te ni strah, dekleta, ki je mene ljubila, ne sme biti strah neumne noči — pojdi po noči na vrh Slemená, in tam, kjer dva stara, visoko okleščena bora sama stojita, napravljena bode grmada suhljadi. Rado se bode užgalo. Užgi in pi ognji počakaj. Tistemu smeš vse povedati, ki bode k tebi prišel in prvo besedo „Nande“ rekel. Ne boj se ga, če boš grd. Nemam lepih ljudij. — Vrñiti se odslej ne bom več semkaj mogel. Sovražniki so za menoj. Tvoj strijc Blaž me je izdal najbrž uže to noč. Če me ni še, bode me. Jaz bi mu lahko za vselej usta zamašil, in niti meni samemu ne bi trebalo roke vzdigniti; ali tega nečem, ker je s tobój v rodu, samo ker je tvoj strijc.“

„Naš strijc te je izdal? Komu, zakaj?“ vpraša deklica strmeč.

„To boš vse slišala. Samó ustraši se ne, in ne veruj ljudém vsega, kar bodo govorili. Pa ko bi tudi jaz tako hudoben človek bil, kakor porekó, za tebe nisem, za tebe sem mehak kakor dete; za tebe sem dober v srci. In če sem za druge ljudi tak, da se me bojé, krivi so ljudje sami, ki so me proganjali in na polje vrgli še mladega kakor divjo zver. Ti si prva duša, ki me ljubi. Sezi mi v roko, da me nečeš pustiti tudi če me drugi ljudje obsojujejo!“

In dasi ga ni prav umela, kaj pripoveduje in prav za prav ima, in da si se ga je v tem hipu skoro bala, kajti ko je govoril, da ga ljudje proganjajo, zasijalo mu je oko nekako divje in strašno, — vendar mu je pomolila desnico, katero je trdno z obema rokama oklenil in jej molče zrl v oči.

Mej tem se je bil dan naredil.

Zdajci se začuje kletev od družega konca hiše in strijc Blažev glas v tej kletvi.

„Ušel je, vrag! Ni ga več v gnezdu, zakaj nisi hotel sinoči vstati France!“ ropoče Blaž.

Nande vstane in reče deklici: „Zdaj pa moram iti. Pomni, pomni, kaj si mi obljubila, na kaj si mi v roko segla. In, ne veruj vsega, kar boš slišala. Če ljubiš mene, ne boš jokala. Kaj so ti mar ljudje? Jaz pa pridem kmalu spet k tebi, ali pa ti — k meni! Pokazalo se bode, ali je ljubezen res kaj, pokazalo se bode pri tebi.“

Rekši jej stisne roko in na sever odhaja naravnost čez vrt in čez njive, kjer je najbližje do gozda. Strmeča je gledala ona za njim, kaj je vse to govorjenje pomenilo? Ko je bil za pol streljaja od hiše, zagleda ga strijc Blaž in kakor besen začne vpiti: „Ho, ho, stoj! France, France, pojdi sem, teciva, teciva za njim! Glej ga, glej ga! Drži ga, ho! ho!“

Strijc Blaž se res spusti za Nandetom čez njive, a hlapec France mirno stoji in zijá; nema veselja hoditi v boj, najmenj pa loviti Rokovnjačev, če je tudi res, kar strijc Blaž govori. „Naj ga ujame in uklene sam, če je res tako močán, kakor zmirom govori,“ reče France in vtakne jedno roko za hlačni prtenci pas, z drugo pa si počasi stegno briše, kakor da bi dejal: jaz svojo roko umivam v nedolžnosti.

Predno je bil Blaž čez sredo njiv pritekkel, skril se je bil Nande uže v goščo nizkega gozda in strijc se je upéhan vračal.

„Kaj mu hoče strije?“ vpraša Polonica hlapca.

„Pravi, da je ta Nande Rokovnjač, glej!“ reče hlapec. „Po noči ga je nekje videl in slišal, pravi. In veš kaj je še slišal? Da ni Nande, ampak da je Groga, Groga, Rokovnjač.“

„Kdo to pravi?“

„Strije,“ odgovori hlapec in se neumno smeje.

„Strije,“ ponavlja pólu glasno, kakor brez misli dekle, stoji na mestu pod staro jablano, gleda srpo v tla.

Rokovnjač! To je bila strašna beseda. Ali razumela je precej vse. Pač jej je bilo, kakor da bi jo bil kdo s kolom po čelu udaril. Ali deklica je imela močne živce. Ni v omedlevico padla. Temuč čez nekaj hipov je premaknila se od stare jablane, pod katero je hlapec še ostal, proč, pregazila je, da ne bi po okoliših hodila, kup gnoja na dvorišči in stopila v vežo. Tam se je pri spodnjih vratih naslonila na podboj in nekaj časa strmela tjakaj pred-se.

„Si uže pomolzla?“ vpraša jo mati prepirljivo in osorno.

Dekle se molče obrne, vzame veliko mlečno golido v roke, nalije mehanično v njo vode za umivanje vimena in otide v hlev.

Kdor bi jo bil po vnanjem sodil, mislil bi bil morda: ta se ne meni mnogo za to, da jej je britka osoda ravnokar prve ideale življenja v blato potrgala. Ali krivo bi bil sodil in površno. Ne kaže se čut pri vseh ljudéh jednako.

Ljuba Rokovnjačeva! Kadar ljudje to zvedó, kadar to začno govoriti, o Bog, kakova sramota!

In res čudno je, da ima misel: „Kaj porekó drugi ljudje o tem,“ tako mogočen vpliv na vse ljudi, v vseh položajih, še tačas ko smo najbolj na se navezani, in ko bi se za ves drugi svet imeli najmenj brigati.

Sramota!

A vendar se je oglasil precej poleg tega čuta spomin njegovih besedij: le ti me moreš rešiti, če me ljubiš! To mu je pa obljubila, v roko mu segla!

(Dalje prihodnjič.)

Spomini o cirkniškem jezeru.

Spisal dr. H. Dolenc.

III.

Povedal sem uže, da posebno dosti živalij je videti na jezeru v spomladanjem času, kadar se race in druge ptice jamejo od juga proti severu pomikati. Južna gorka sapa taja sneg po naših hribih, jadransko morje se vznemirja, valovi se premetavajo in neizmerne trope rac komaj čakajo mraka, da se povzdignejo in letijo proti severu v mirnejša močvirja in jezera. Ali pomlad je nestanovitna kakor mladost, s katero jo primerjamo. Na večer gorák veter pa južno vreme, ali kakor da bi kolo zasukal, preskočilo je na burjo in piš, veter se z dežjem brani, a burja ga v sneg izpreminja. Pre-spali smo noč, pa z velikim začudenjem vstanemo, videči zemljo z belo odejo pobeljeno; ali drugače se je tistim godilo, katere je taka neugodna izprememba na potovanji srečala. Na tisoče popotnih ptic je prevarila spomladanska nestanovitnost. Branijo se sicer in silijo dalje, ali kam, revice? Le zmirom v hujšo burjo, temo in sneg. Do tál je treba, ni drugače, in čakati, da se vreme utolaži, in to se spomladi tudi časi tako na naglem zgodi, da uže na jutro pobeljene vrhove najčistejši solnčni žarki obsevajo.

Tako jutro, bila je nedelja, zvbilo me je, da sem puško na ramo obesil, psu zazvižgal, pa hajdi čez Greben proti Jezeru. Bil je po dolgem deževanji in meglenem vremenu zopet lep dan, ki je v pomlad silil. Taki dnevi vsaj náme posebno vplivajo. Nikdar mi ni pomlad tako lepih trenutkov rodila, kakor so jih takšni prvi dnevi vzbujali, in čim bolj se človek stara, tem bridkejšo izkušnje ima in tem večkrat se vara v svojih nadejeh in osnovah, ali vendar le neizmerna je moč prirode, človek pozabi let in težav in zopet si more reči: vendar sem še jedenkrat vesel, da sem na svetu.

Z Grebena se pregleda jezero. Ni bilo zalito, Osredek*) je bil iz vode. Videl in vedel sem, da s puško ne bode denes dosti opravka,

*) Osredek je precejšen kos sveta v jezeru, ki se nikakor ne loči od cele ravnine, in vendar je dosti višji, kar se pozna po tem, ker ga voda najkasneje zalije.

vendar me je mikalo v dno in do vode, ker sem znal, da je viharna noč dosti živalij ustavila. In nisem se motil. Nikoli več, ne prej ne pozneje nisem toliko ptic skupaj videl, kakor ta dan. Gosij, rac, malih in velikih, največ pa zvižgavk, pliv in obrežnih ptic in škorcev, vsega tega je bilo na vodi in ob kraji neizmerno dosti, posebno pa okolo Osredka in na njem je kar glava pri glavi tičala. Ko sem se vodi približeval, so se bolj prekovnanje trope odmikale, sicer je bila pa vsa ta žival mirna; videlo se jej je, da po hudej noči jej mir in solčni žarki dobro dejó.

Sél sem na kamen pod jezerskimi njivami, gledal in se zamislil. Bog ve, kod povsod so romale misli tam po južnih krajih, kjer so bile čez zimo te ptice, in kamor si je poželelo v mladostnih letih tolikrat srce, posebno v jesenskem času, kadar so te ptice preletavale čez nas proti jugu in opominjale, da nam bo pa zopet iti v šolo in od doma. Oj, blagor vam ptice, ve imate prostost in kreluti, letite, kamor se vam zdi, in vidite morjé in ladije na njem in rajske kraje, polne sladkega sadja in čudnih živalij in črnih zamurcev, in tam zmirom godejo muziko in lepa dekleta plešejo in Turki jih gledajo, iz dolgih cevij tobak kadeči! Mene pa bodo potisnili mej štiri puste zidove vsak dan po štiri dolge ure in po šoli ne bodem smel, kamor bom hotel, ampak doma in na miru bom moral biti in pri tujih ljudeh, ki družega ne znajo praviti, ko: „priden bodi in uči se!“ Nikdar te ne pozabim, lepa mladost, ali tudi vas ptic nikdar ne, ki me niste nikoli s sáboj vzele in še zakrivile, da je jesen prišla in se spet šola začela. — Bog vé, koliko časa bi bil še sanjaril, da se mi ni zazdelo, da od Cirknice proti meni še druge trope ptic priletavajo. In res se je to godilo, ali komaj so posedle, uže se spet povzdigajo in druge za njimi; posebno, kar jih je na suhem sedelo in so bolj za vodo ustvarjene, pomaknile so se na vodo. Nisem dolgo ugibal, kaj bi bilo temu uzrok, in pravo sem zadel, ko sem kragulja obdolžil, da lepi mir kali. Zmirom več trop je bilo po zraku, kragulja sem ugledal, ko se je mirno vozil po zraku nad jezerom, kakor bi mu vse to življenje prav nič mar ne bilo, ampak predno je še prišel prav do kraja, zayil je zopet in nekoliko više se jel prepeljavati. Na race je prežal, to so škorci in drugi ptiči takoj opazili, in se le nekoliko odmaknili, race so pa odletavale proti doljenju jezeru, in kragulj je res zayil za njimi kakor skrben pastir. Toda komaj so bile zadnje trope v dolnji kraj odletele, uže sem

ugledal druge, ki so se spet proti meni pomikale, in zmirom več in več, in toliko se jih je naletelo, da smem reči, da ralo sveta bi bile do čista pokrile, ko bi jih bil jedno poleg druge stlačil. Mislil sem: ko bi se katere celo do mene pomaknile, in kar strel doseže! Zato sem se potisnil v plot; in ko se spet ozrem, ugledam kragulja kakor piko visoko v zraku ali ob jednom tudi uže celega, ko je kakor blisk šinil mej race. Najbližje tej nesreči so se, kakor jim je navada, potopile, in ko se kragulj zopet privzdigne, bilo je prazno pod njim. Bolj oddaljene so pa zletele, na vse strani so hitele in še le kasneje se v trope zbirale. Iz vode je pa kar vrelo rac in kakor se je vsaka pokazala, odletela je ali pa obstala in gledala, kaj bo zdaj storiti. Ali tudi kragulj se je bolj oživil, ko je uže pokazal, da je res ropar in da se ne prepeljuje samo za kratek čas po zraku. Gotovo ga je tudi jezilo, da mu je prvokrat pri takej množici vendar le izpodletelo; zatorej je naglo se jel prepeljavati za tropami. Kragulju je šlo za to, da pride nad race, vendar zopet ne previsoko, kajti, ako je on previsoko, so race, kadar se vrže nánje, prej na vodi in pod vodo, nego li on katero doseže. Race torej vedno pazijo in se umičejo, da so ali na strani od sovražnika, ali nad njim ali pa toliko nizko pod njim, da so prej v vodi, nego li on mej njimi. Ko bi pa hotele kar na vodi obsedeti, se kragulj tako nizko čez-nje popelje in ako treba zavrti, da bi mogle kar pod vodo ždeti. Vse te izpremembe se tako hitro in točno godé, da se tega človek ne more nagledati.

Dozdaj je bilo vendar še varnosti, zdaj v gorenjem, potem v dolenjem konci jezera, ali dasiravno ga še vidim pred saboj kragulja, vendar race ob krajih gori in proti meni letijo in — kaj pa je to? Resnično! Še jeden je prišel na kosilo! Dvema pa se je uže teže braniti. Nagnala sta jih skoro vse proti meni, tudi prav nad mánoj so se vrtile. Šumelo je nad mánoj, zvižgavke so piskale, kar najedenkrat od leve strani zašumi nad manoj in okolo mene rac na tisoče, vse do tál in do vode. Gledam, kje bi bil kragulj, zagledam ga, ali predaleč; ubranil je raci proti vodi rešiti se in kakšnih tri sto korakov od mene v hribu sta planila do tál. Kesal sem se, zakaj da nisem pomeril vsaj na kako raco, ko je bilo vse živo okolo mene; mikalo me je iti v strmi hrib do mesta, kamor sta kragulj in raca zginila, kar od gozda sém zaslišim nenavaden šum. Nisem vedel, ali se je kako veliko drevo porušilo, ali čemu bi bil to pripisával, vendar ko gledam in gledam, opazim škorcev več nego tisoč vse v jednej

tropi skupaj. Letijo doli proti Otoku, za njimi pa skobec. Ko so imeli prileteti do Otoka, vržejo se naglo v stran in proti gozdu, skobec za njimi; vrnejo se zopet proti jezeru, skobec pride ná-d-nje; zdaj šine mé-d-nje, ali kakor bi trenil, vseh tisoč in Bog ve koliko jih je bilo, je najedenkrat pod vodo — in zdaj spet zašumi kakor prej in šum odmeva po gozdu. Nikdar prej nisem slišal, še menj pa videl, da bi se tudi škorci pred skobcem potapljali, zdaj sem se pa o tem prepričal. In s kako silo padejo v vodo! Prepričan sem, da šum, katerega napravijo s tem, da s tako silo ob vodo udarijo in od take množice, kakor sem jo jaz gledal, bi se čul pri tihem vremenu celo uro hodá daleč. Kakor bučele od ulnjaka so švigali zdaj iz vode in se zbirali zopet v posamezne trope. Skobec je jel pa spet stražiti, pa le tako, da ne bi mu kaka tropa na široko jezero ušla in da bi jih imel vse skupaj v ožini proti Obrhu. Jaz sem se prestavil bolj proti Obrhu in zopet se v plot potisnil, jako radoveden, kako se bode stvar s škorci končno završila. Uže so bili zopet vsi v jednej tropi; tudi oni so se branili, da ni skobec preblizu ná-d-nje prišel, ali dolgo ni trajalo, da jih je prevaril in se zapodil mé-d-nje in planili so zopet vsi ob jednom v vodo in to komaj stoinpetdeset korakov od mene. Čul sem sapo po obrazu, katero so s silo naglim padcem napravili, a skobcu je zopet izpodletelo, ali s tako silo se je zagnal za škorci, da, ko je zavil, da bi tudi on v vodo ne padel, ga je vzdignilo gotovo deset sežnjev nad vodo.

Od vseh stranij je mrgolelo zopet iz vode in vsak potopljenec je le nizko in pri vodi letel, dokler ni bil zopet daleč od „straha“, ki se je zopet krožil. In kakor bi obupal, da bode denes kaj nad vodo dobiti, odpravi se kar najedenkrat in leti proti suhemu, ampak tudi proti meni. Stisnem se še bolj in ko je bil skoro nad mano, planem iz plotú, pomerim in vsaj ta ni nikdar več škorcev strašil! Drugi kragulj je najbrž v tem času tudi si prisvojil svoj košček mesá, ali se pa naveličal.

Vse polno rac in ptičev je zopet mirno počivalo okoli Osredka in na njem, kakor bi ne bilo nikdar drugače.

Hotel sem se tudi odpraviti v vas in proti domu ali strel je bil zvabil Miho, ki je v tem času od maše iz Starega trga prišel in s puško na rami koračil proti meni. Še precej daleč od mene je vprašal, kaj da sem streljal. Pokažem mu skobca in ni mogel drugače, da ga je preklel in mene pohvalil, da sem ga, škodljivca! Pravil

sem Mihi, kako in kaj se je s kragulji in s skobcem godilo; a njemu to ni bilo nič novega, ali zavzel se je tudi on posebnej množini živalij, katerih je bilo denes na vodi in okolo vode vse polno. Pa tudi ko blisk mu pride na misel in mi reče, da morem za vodo proti Obrhu, da gotovo se je kaj rac v breg in po vrbah potajilo. Šla sva in ni se varal. Na trih mestih so nama bile zletele in petero sva jih bila pobrala. Vrnila sva se proti vasi in Miha mi je ravno pravil, da nazaj domov morem preko Lipsénjščice, da tija se je gotovo tudi dosti rac potajilo. Kar obstane in se stisne rekoč: „Ali jih vidite? Vsi so za plotom, kakor nalašč, da jih zalezava!“ Pogledam in v resnici vidim na solnci za plotom vso množino škorcev, kamor jih je nabrž prigravajoče solnce zvabilo, da bi se bolje sušili po prejšnji neprostopoljni kopelji. Nekoliko jih je bilo pa tudi bolj na skritem. Rečem Mihi, da meni do škorcev ni posebno zdaj na spomlad, ko so slabo pitani in trdi, ali Mihi je bilo zastoj govoriti in tudi mene siliti ni bilo treba; tako sva šla proti Malinšču od tam pa naravnost proti plotu od nasprotne strani. Miha se ve da prihuljen in vedno mrmraje, kakor vselej v takej priliki.

„Le bolj na desno se drživa, da jih bodeva s konca posnela! Oba najedenkrat se morava povzdigniti in prvič na tla ustreliti, potem pa za njimi.“

Še kakih deset stopinj sva imela do plotú, kar od vasi doli prileti otročji glas na pretrgana usta: „Oče, kosit!“

Brrr! škorci v zrak, Miha pa klobuk ob tla!

„Le čakaj, ti bodem uže dal, kosilo!“

Fant, ki je škorce takoj ugledal in videl, kaj sva z očetom nameravala, zginil je, kakor bi trenil in ne vem, če je imel prav mirno vest. Miho sem pa jaz s tem najbolj potolažil, da sem ga na kosilo povabil k Vragovim in tam je bil za tisti dan razgovor največ o kragulji, jastrobih, skobcih in drugih sovrstnikih, ki imajo posebno lastnost, da, kadar jeden jame žival preganjati, se še drugi tudi prikažejo, kakor bi z nebes padali. Največ potrebnih teh nepotrebnežev se priklati v zimskem času na jezero, o tem in o posebno zanimljivem dogodku z orlom pa drugokrat.

Estetična načela pri obleki in stanovanji.

Spisal Ivan Franke.

V.

Industrijski proizvodi starih narodov, kolikor se more po ostan-kih ohranjenih do naših časov soditi, imajo to posebnost, da se strogo drže v obliki in barvi prvotnega blaga, iz katerega so delani. Misliti je, da to ni nobedna posebnost in ob sebi razumljivo, da se izdelavajo surovine ali prvotno blago prilično naravnim lastnostim, da jih ne skušamo skrivati siloma in izpreminjati na videz jedno materijo v drugo; vendar je vedno teže držati se tega naravnega načela, kolikor več in bolj umetnih sredstev se nahaja za obdelavanje. Vsak industrijski proizvod bi imel biti naraven, logično izveden nasledek surovine, in to imenujemo deloma zlog ali stil v delu. Greši se proti tej terjatvi zaradi napačnega okusa, ali iz dobičkarije, da bi se namreč blago nižje cene storilo na videz jednako onemu višje cene, in da bi se draže prodajalo.

Prvotine, katere se podelavajo v obleko, imajo svoje naravne lastnosti, po katerih se značajno ločijo in katerih bi pri izdelavanju ne smeli tajiti. Ozrmo se nekoliko po lastnostih teh prvotin, ki so: živalske kože, lan, bombaž, volna in svila. Z ozirom na vse človeštvo je prištevati navedenim prvotinam še naša koža, ki je v tem zmislu človeku v resnici najbližja. Kakor je znano, lepšajo divjaki nepokrite dele svojega telesa s tem, da jih tetovirajo in barvajo, a vselej z barvo, ki je barvi kože najpriležnejša.

Umetnost, predelovati živalske kože v kožuhovino, šteje mej najstarejše. Še zdaj so na polu omikani narodje, posebno oni, ki stanujejo v mrzlih krajih, izvrstni krznarji. V prejšnjih časih nosili so meh grozovitih živalij na glavi in ramah, obdržavši naravni strašljivi značaj zverinskih kož, meh leopardov, medvedov, levov i. dr. Znano je to od Scitov, Tevtonov i. dr. Tudi so znali kože umetno obdelovati. Germani n. pr. so prekosili svoje južne sosede, veliko bolj omikane, v strojenji in krznarstvu in prodajali so tako ustrojeno blago Rimljanom.

Kožuhovina po svojem mehkem in toplem značaju se jako prilega človeški koži, posebno bolj temna povzdiguje inkarnat. Krasoticam

je na vsak način priporočati nositi v primernem času kaj kožu-hovine okolo vrata, za pestjo itd. Kožuh naših kmetov obdržal je nekaj prav dobrih ornamentalnih momentov. Sešit je iz več kosov, položen mu je čez šiv širok trak; ob krajéh je s pisano volno obšit, takó, da je šiv porabljena za krasbo. Po hrbtu, največjem praznem prostoru razprostirajoče se velike rože hudo pisane, seveda imele bi biti bolj mirne v barvi, ali še boljše nadomeščene s konvencionalnim ornamentom. Ta kožuh tudi ne skriva prvotine, ima pa znano napako, da jedenkrat zmočen, ni več volán, da postane trd in se lomi. To je najbrž tudi uzrok, da ga zapuščajo naši kmetje in se oblačijo po zimi vedno bolj v sive suknje.

Imena bolj žlahtnega usnja: kordovan, zafijan, šagrén, spominajo na izvor teh produktov. V Evropo so jih zanesli industrijski Mavri in Saraceni in ti so jih prejeli iz Azije, matere in najizvrstnejše učiteljice vsem oblačilnim industrijam. Kordovan je dobil ime od španjskega mesta Kórdova, šagrén od perzijskega izraza sagre, zafijan se zove tudi marokansko usnje. Juftina s svojim značajnim prijetnim duhom, izviračim od brezovega olja, dela se najboljša v Rusiji. Tam so tudi najboljši črevljarji; ne le glede praktične vrednosti, ampak tudi kar se tiče okusa, delajo namreč jako originalna in okusna toaletna obuvala, n. pr. iz koščekov rudečega, rumenega in zelenega tankega usnja prav solidno sešita, pri katerih je šiv jako ugodno za dekoracijo porabljena. Naše lakirano usnje ni pravilno, ker porablja takšno načelo lepšanja, kakeršno je samo pri trdih ravnih površjih dosledno, vidi se plehasto in dobi tam, kjer se upogiba, v kratkem času razpoke. Orijentalci si pomagajo pri lakiranem usnji s tem, da vso svitlo stran preprežejo z malimi razpokami; vsled tega izgubi efekt trdosti, razdrobljeno in bogatejše je in naravna nedostatnost premenjena je v lepoto. Naš občno rabljeni lak za črevlje ima le to dobro lastnost, da se da na voljo ponoviti brez truda in stroškov. Mičnost mehkega, žametu podobnega površja usnjevega porablja se dandenes samo pri zimskih rokavicah, pri obuvalu se na to lepo lastnost ne jemlje ozir in vendar so črevljarji v velikej zadregi, kadar imajo ustrojiti posebno mična obuvala, kakeršna terjajo krasotice za ples. Obuvalo iz bele svile velja še plesalki za najfinejše, in vendar je čisto prozaično brez vse krasbe, in tukaj bi bilo mehko usnje na svojem mestu. Fantazija črevljarska trudi se z malimi premembami v oblikah, ki so večkrat protinaravne. Črevljar, za svoj posel formalno izobražen,

nadarjen z nekoliko fantazije in precejšnim pogumom, mogel bi ravno za krasna obuvala nove in okusne oblike iznajti, a treba bi mu bilo še nekaj sreče, da bi ženstvo njegovo iznajdbo odobraval. Vsakdo ve, v kakih čisljih je pri nežnem spolu elegantni pedestal in brez dvombe bi popolnoma ustregel, kdor bi v tem kaj novega in okusnega iznašel za naše po novem hrepeneče krasotice.

Večji del telesa pokrivamo s tkanino, katera se dela iz raznih prvotin. Te imajo zopet lastnosti porabljive v posebno mičnost proizvodov. Mej njimi najbolj čislana, praznična je svila. Volna in svila se dasti bolje napojiti z barvami nego lan, slednji se pa da najboljše prati. Lanena nitka dobro vodi toploto, zato je lanenemu blagu lastna posebna čvrstost, čuti se hladno pri potipanju, potem je gladko in se sveti nekoliko, zato se ga ne prime prah in se ne maže tako rado, tudi se ga prime izdatno le malo barv. V perilu se ne izpreminja, k večjemu se nekoliko pobéli in olupša. Ta močna tvarina je rabljiva za najmočnejše stvari, za vrvi in jadra. Sposoben je pa lan tudi za najtanše in najdrobnejše pletenine; Plinij poroča, da so delali v njegovem času iz lanene preje tako tanke mreže, da se je lahko potegnila skoz prstan in da jih je lahko nesel jeden mož toliko, kar se jih je potrebovalo, da je z njimi obkolil cel gozd; omenja tudi laneno blago, imenovano tkani zrak, tkana megla, zaradi nedosežne tankosti. V primeri z bombažem odlikuje se lan v tem, da je čvrst, trpežen in svitlo gladek. Bombažu mora k tem lastnostim skrob (štirka) pomagati, ki se prvokrat izpere in vedno ponavlja, le redkokdaj je bombažno blago brez skroba na prodaji, ker mora ali hoče biti lanenemu podobno. Te prijetne značajne lastnosti bi se morale pri obdelovanju lanu kazati, a ne smeli bi jih manjšati ali celo uničevati. Negladko, zrnato ali kosmato blago tkati iz lanu ne more biti pravilno, ker se hitreje maže in se mu vzame jedna lepih lastnostij, zarad katerih je od nekdaj priljubljeno gospodinjam za perilo. Neobeljen, v svojej naravnej sivej, ne presvitlej barvi je ugoden za poletno obleko. Barvan bi imel biti le tako, kakor se z njegovim hladnim značajem strinja, t. j. po načelu bolj hladnih barv; one toplega značaja bi se imele za ta posel lajšati in ogibati se je treba vseh ognjenih barv. Modra barva je na platnu jako lepa, potem okri in ne prehude rudeče. Vsled svitlega površja so hudo temne barve temu blagu protivne, izjemši manjše obrobke zaradi kontrasta drugim barvam. Ker se lanena nitka nekoliko sveti, je jako sposobna biti potkana

v damast, ker risarija (desén) ostane različna tudi še po dolgej rabi, kar se pri servijetih in miznih prtih lahko vidi.

Bombaž, katerega produkcija še vedno narasta in lan izpodriva, postal je velik dobrotnik človeštvu kot blago za cena oblačila. Njegov značaj ni tako odločen, kakor óni lanu, zategadelj tudi v dekoraciji ni tako omejen in je sposoben nadomestovati lan in volno, celò svilo. Razume se, da ima biti za cena oblačila drugače stilizovan in barvan, kakor za fina; za navadni vsakdanji katun primerne so bolj temne, bolj nevtralne barve, katere se ne mažejo, za fino blago pa tudi svetle in žive. Ker je bombaž nekoliko jednak lanu in volni, more obadva nadomestovati; fabrikanti se ga tudi izdatno poslužujejo, ter ga primešavajo, ali tudi izkušajo kar naravnost dati mu izgled lanu ali volne. Bombaževa nitka je okolo sebe zavrt trakek, torej ni gladkega površja, se rada vije in kódra, se krči v perilu, tako, da je oblačilo s časom vedno manjše. Zaradi tega zavijanja je popolnem v njegovem značaju, rabiti ga za blago kakor je piké in porhant. V starem veku delalo se je prav tanko blago, muselin; učenjaki namroč tolmačijo tako „syndones bissinae“. V Aziji se nabira neizmerno bombaža in Azijati se oblačijo večinoma v take tkanine. Dási evropske mašine azijatske daleč presežajo, vendar so Azijati še vedno nedosežni mojstri v tej industriji, če tudi tamošnja izvirna kultura gre rakov pot. V Indiji umejo z najpriprostejšimi instrumenti, gotovo od starodavnih časov neizpremenjenimi, tkati tako tanke museline, da se spravi te tančice do petindvajset vatlov v tabakiro. Pri nas je znano jednako blago pod imeni cefir, til, vapér. Kitajci delajo za navadno delavsko nošo blago tako močno kakor usnje, tudi je, kakor pri nas, črnomodro barvajo. Sedanjej, nankin imenovanej tkanini prav podobna je ona, v katero so zavite egipčanske mumije. Ker se ne sveti, bombaž za damast ni ugoden, toda kaj vsega se še ni lotila dandenes špekulacija! Posebno sposobna je ta tkanina, da se tiska z barvami in deséni za katun. V resnici ga tudi ni blaga, katero bi ženske kupovale v tolikej meri za svoja oblačila, bodi si po mestih ali po deželi. Odkar so opustile naše kmetice raš in mezolanke, ona prav trdna in tudi čedna krila, izdale so lepih novcev več ko prej za pisane katune, kateri so za delavne ljudi premalo trdni.

Volna, ki drži telesu gorkoto v mrazu in ga brani vročine (v tropičnih krajih nosijo volnate srajce proti vročini), je najlažja, rahla, mehka, sme se reči najlepša tkanina, tudi poleg svile, ter je

bolj pripravna za površna, ko za spodnja oblačila. Ker se volna zvija in ima na površji kljukice ali male zazobke, sprijema se rada in daje se podelavati v klobučevino, ki ni ne predena, ne tkana. Fes, zdaj pokrivalo podložnikom Sultanovim, je klobučina in uže zdavna v navadi, ker so uže Asirci nosili fesu podobna pokrivala iz klobučevine. Najbolj čisla vredna lastnost volne je ta, da se izdatno navzame in napoji barve. Vsled površja, ki je mehko, žametasto, se naravno nekoliko sveti in ima nekaj transparentnega, kar néma ni svila ni lan, ostane tudi najglobočja barva še viden in razločljiv ton. Volna je torej sposobna za močne, napojene, globoke tone, ne menj za svitle in žareče; ti ostajajo transparentni, kakor bi bili uže naravno v tvarini, ne po vrhu dejani, kakor pri bombaži. Indijci, Perzijci, Arabi in še tudi Turki umejo te prijetne lastnosti rabiti pravilno za tepihe, šale in manjša ovijala, za opasnike in turbane. Akoravno so ti proizvodi vzgledni ali vsaj pravilni, vendar trdijo zvedenci, da je ta denašnja industrija samo slab spomin stare višje tehnike. Dragocene kašmirske šale dela po več ljudij vsak svoj kos, ker jeden sam delavec bi potreboval vse dolgo življenje, da bi dovršil jeden tak šal; in potem spletajo posamezne kose tako umetno skupaj, da ni moči spoznati, kje se stikajo. Za tepihe in šale so orientalski vedno še najbolj okusni vzgledi. Bodi tu omenjeno, da se v jutrovih deželah ne nosijo šali nikdar tako, kakor pri nas. Naše ženstvo razgrne šal gladko črez hrbet, da paradira na jednem pleči velika rumena, na drugem morda rudeča ali zelena roža; orientalec pa ga ovije v gubah okolo života, da se ne kaže nikdar ves desén, ampak samo krasni efekt raznih barv. Značaju tega blaga, kadar se polihromira (pisano ali z različnimi toni barva), priklada najbolj sistema v odločnih, polnih napojenih barvah, in sicer tako, da nadvladujejo tople, pozitivne. Popolnem v zmyslu mehkode in toplote volnatega blaga je bašlik, bodi si bel ali barvan.

Kitajci, katerih okus se z našim vselej ne ujema, delajo mej drugim blago iz prav drobnih nitek, redko tkanih, naravne svilnate barve; v to blago so všite z nepredeno svilo majhne rožice, kakor bi bile po blagu potresene, redno razdeljene, ali pa le tako postavljene, da ne ostaje nikjer preveč praznega prostora. To blago je tako mično, krasno in eterično, da si ni mogoče misliti lepšega za plesno ali nevestino opravo. Tudi ni primerno drago, ker na Kitajskem se nahaja redko ženska, v vezenji ne spretna. Orientalni muzej

na Dunaji nikakor ne kaže vsega bogastva azijskega v svilnatem blagu; tudi v razstavi leta 1873. bilo je videti mnogo, a vendar še ne vsega, kar zmorejo v tem Azijati. Svila se močno sveti. Če se vzame za podlago, za snutek zlatu, ki se še bolj sveti, in se napravi tako na svilnatem blagu zlat desén, ali pa svilnat na zlatej podlagi, doseže se največji efekt in največja krasota, ki je sploh mogoča. Taka tkanina bila je tudi v starem veku znana pod imenom zlatih oblačil. Iz tega se je razvil zlati brokat, v srednjem veku jako priljubljen, imenovan „baldachinus“, od mesta Baldach, brž ko ne za Bagdad.

Damast, blago, v katerem se doseže desén po različnej refleksiji svetlobe jednako ali večbarvenih nitok, razvil se je po istem načelu kakor brokat in iz njega; ime mu je dalo mesto Damask, kjer se ga je nekđaj največ in najlepšega delalo. Prav zgodaj uže jemali so namesto čisto zlatih nitok prav tanko s zlatom prevlečene. Kitajci rabijo bombaževe nitke z jako tanko pozlačenim papirjem ovite. Te iznajdbe evropska industrija še ni mogla posnemati in mora jemati srebrne in pozlačene niti za brokat; zategadelj je ne samo drag, ampak tudi težak in trđ, tudi ne more delati elegantnih in gracijoznih gubá. Marsikdo se še spominja modercev iz brokata, kakeršne so nosile Kranjice. „Nje moderc je zlat“, poje celó Vodnik. Brokat se dá malo ne v iste] krasoti delati tudi iz volne, in blago le svili lastno, iz njene posebne lastnosti svetiti se izvirajoče, je atlas ali satén. Njegovo površje se sveti, je popolnem gladko, na videz brez teksture; v gubah zlomljen in zdobljen daje posebno briljantne efekte svetlobe in sence, ter je izpreminjavast v barvi. Zaradi te lastnosti volili so slikarji predstavljati osebe v briljantnih krilih iz atlasa, na pr. holandeški 17. in 18. stoletja, tudi moderni ga mnogo-krat slikajo.

Žamet izvira iz porabe druge tehnične lastnosti svilnate tvarine. Kakor namreč svilnate niti po dolgem gledane najbolj odbijajo svetlobo, t. j. svetijo se, izjemši one iz rudnin; tako absorbujee vso svetlobo, se nič ne sveti površje iz nitok, ki tikoma skupaj po konci stojé in so po črez odrezane, t. j. kratko postriženi žamet. Ko so v času razcvitajočega se viteštva počeli bolj tesno obleko nositi, za katero je bil brokat preneukreten in pretežek, prišel je žamet za lepša oblačila v posebno priljubljenost. Lepota njegova obstoji v polnih, bogatih, mehkih in okroglih gubah, v globokej, polnej barvi, kjer ga

oko naravnost zadeva, a ob straneh je bolj svitel in se malo blišči. Žamet je sposoben za najtemnejše barve, sploh so mu temne bolj naravne nego svitle; bel žamet dela vtis, kakor bi bil obledel in ni prijeten očesu. Sedanja moda zmožnost žameta za lepo gubovanje premalo, skoro nič ne porablja. Od drugih svilnatih tkanin bodi omenjen še moár, ki je zaradi polnih, bogatih in tudi določenih gubá sposoben ne toliko za obleko, kakor za velika, težka zagrinjala.

Franceschi-jeva zgodovina Istre.

Spisal Simon Rutar.

Mislil bi pameten človek, da smo denes uže davno prebili tisto dobo, v katerej so psevdohistoriki sami zgodovino delali in svojeglavno razlagali preteklost narodom. In vendar moti se, kdor tako misli; ne le slovenski in hrvatski zgodovinarji grešijo mnogo v tem obziru, nego še več naši italijanski sosedje v Trstu in Istri. Dokaz temu je l. 1879. v Poreči izdana knjiga „L' Istria, note storiche di Carlo de Franceschi“.

Početnik svojevoljne historijografije mej vlaškimi Tržačani in Istrani je ranjki dr. Peter Kandler, bivši vladni konservator za starine na Primorskem. Značaj in pravicoljubnost tega židovskega doktorja se najlože spoznava iz njegove knjižice: „Discorso sul Timavo“ (boquet gospodični Guastalla-Levi). Tu se beró o slovenskem jeziku sledeče prilizljive besede: „Meni se gnjusijo slovenska imena; jaz se ne morem načuditi, kako je mogoče za zgodovinska imena mesto žlahtnega jezika (seveda italijanskega) rabiti rajše surov, neolikan in priprost jezik; gnjusi se mi prestava jezika neumnih gorjanov in pastirjev v katerikoli drug žlahten in omikan jezik, da se ne ponižam celò do smešnosti i. t. d.“ (Prim: Godina, Zgodovina Trsta, str. 200.) Zato je Kandler poitalijančil vsa slovenska imena po Krasu, n. pr. Nabrežina je premenil v Aurisina (in ta oblika se je uže ukoreninila pri Italijanih), Trebče v Trebiciano, Padriče v Padrichiano, Povir v Popiriano, Bombél v Montebello, Kuk v Montecucco Opčina v Opicina (češ, da so tu stanovali stari Opici, Opisci) Sežana v Cesana, Divača v Divaciano, Lezeče v Leseciano, Materija v Meteliano, Snežnik v Albio, Postojna v Are postume, Lož v Olisa i. t. d.

Da, ta nesramnik je celo našega Trubarja povlašil! V Kandlerjevem životopisu škofa Bonoma bere se namreč, da je bil tudi kanonik Trubis prestopil k protestantovski veri.

Po Kandlerjevem vzgledu opisal je Jakob Cavalli zgodovino Trsta za mladino (v Trstu 1877). V tej knjigi, katere je tržaški magistrat platil nagrado, čita se mej mnogimi drugimi zgodovinskimi podvržki n. pr. na 106. strani, da one divje čete, koje so v XV. in XVI. stoletji našo domovino in tudi bližnje vlaške zemlje napadale in pustošile, niso bile sestavljene od barbarških Turkov, nego da so Bošnjaki in Hrvati sami hodili plenit v naše kraje, in da so bili ti ravno tako divji kakor pravi Turki!

Tak je vzgled in uzor našega isterskega povestničarja Franceschija. Njegova zgodovina se ne more torej razlikovati od Kandlerjevih „preiskovanj“, katerih je, žal, le premnogo nakopičil v listih „L' Istria“ in „Archeografo Triestino“. Najprej nasleduje Franceschi Kandlerja v poitalijančevanju slovenskih imen. Iz Kontovela je naredil Moncelano (češ, da spomina na isterski narodič Menocolane), ker je nekda na Kontovelu stal slavni tržaški grad Moholan, (poitalijančeno Mocolano). Drugi slavni tržaški grad Moh (blizu Boršta) premenili so Italijani v Mocco. Dalje se glasi pri Franceschiji: Boljunc Bagnoli, Slavnik Monte Tajano, Učka Caldiera, (od tod izvaja: Carusadius, češ, da so prepisovalci pokvarili to ime iz Calidarius), Reka notranjska Timavo superiore, Podpeč Popetchio, Černikal Sergio castell (!) i. t. d. Prav smešno je, kako Franceschi jadikuje, da je stari grad Ronz (Roč) popolnoma izginil, tako, da se to ime ne nahaja več v Istri (pg. 99 in 251). Ubogi mož nema ni pojma o slovanščini; ne ve, da se je dandenes nosnik izgubil in da to, kar se je jedenkrat kakor „Ronz“ izgovarjalo, to se dandenes (italijanski) glasi: Rozzo, Franceschiju dobro poznat kraj.

Ali ne samo to, Franceschi ide v svojej zaslepljenosti in v nerazumnem sovraštvu proti slovanstvu tako daleč, da se predzava kar naravnost trditi (str. 23), da imena v sredini Istre na ak, ek in ik so keltska! In v opazki še hudobno pristavlja, da, ker imajo tudi Slovani končnice na ak, ek in ik, da so zaradi tega zmirom pripravljene ta imena za slovenska razglášati! Tu človek pač ne ve, ali bi se jezil nad toliko hudobnostjo, ali smijal tako ogromnej neumnosti. Tako so po Franceschiji keltskega izvora sledeča krajevna imena: Brest, Bergud, Borut, Marčenek, Roč, Terstenik, Hubed,

Osp, Lonke, Planik, Berluznik, Žabnik, Kremenjak, Kropinjak, Pilošćak i. t. d. Tu je Franceschi pač na istem poti, kakor slavni starinar dr. Pichler v Gradei, ki je trdil, da Koroška Požarnica (Pussarnitz) izvira od staronemškega puzzo = pflütze! (Glej Mittheilungen der Centralcommission III. pg. XCV.)

Na podlagi teh keltskih imen sklepa Franceschi seveda, da so v Istri Kelti stanovali (tudi Japidi so mu Kelti). Pa ne samo Kelti, to bi bilo prejednostavno, stanovali so v Istri tudi drugi ljudje in ti so bili Thraki, ki so dali Istri denašnje ime. Tu se naš zgodovinar uže mnogo približuje resnici. Brez dvoma so bili stari Istri illyrskega plemena. (Cf. Kiepert, Lehrbuch der alten Geographie pg. 385). Ali ker je illyrsko in slovansko v nekej tesnej zvezi mej seboj, in ker bi se lahko iz tega sklepalo, da so bili stari Istri sorodni denašnjim Slovanom, ogiblje se Franceschi skrbno illyrskega imena in rabi rajši thraško (baje so bili Illyri in Thraci sorodna plemena).

Kelti in Thraki so se mej seboj pomešali (razlaga dalje Franceschi), pa tako, da so poslednji prevagovali. Zdaj pa so prišli Rimljani, podjarmili Istro, utemeljili v njej svoje naselbine in v kratkem času polatinili vse prvotne stanovalce. Rimski živelj ukrepil se je v deželi, počel je napredovati in ukoreninil se je v njej tako, da še dandenes vlada v Istri.

Prva naloga, katero si stavi Franceschi, je ta, dokazati, da se je romanski živelj skozi vse veke čvrsto in nepremakljivo ohranil v Istri, da so torej Istrani pravi nasledniki nekdanjim rimskim prebivalcem, da so se vedno ohranili v Istri, in da so „puro sangue“ Romani. Franceschi ne ve nič o preseljevanji narodov, ki je v mnogih deželah prvotne stanovalce skoro popolnoma iztrebilo in mesto njih nove pripeljalo. On se odločno protivi misli, da bi bili Slovani kedaj v množini prišli v Istro in jo posedli. Tudi benečanske kolonizacije v XVI. in XVII. stoletji da niso bile tako močne, da bi izpremenile narodnost v Istri. Rajši nego bi priznal, da so Slovani okolo l. 600. večji del Istre zavzeli, rajši priznava gospodstvo Langobardov nad Istro, katerega pa v resnici nikoli ni bilo. Kraja Fluvius in Lauriana, kjer so se bojevali Langobardi s Slovenci (l. 664. in 718.) nista namreč današnja Reka in Lovran v Istri, nego dve vasi na Furlanskem. Za dokaz, da so bili Slovenci divjaki in uničevalci istranske kulture mora Franceschiju služiti (pg. 87) tudi „placitum“ od l. 804.,

in vendar se iz njega jasno vidi, da so Slovenci dobro, plodno zemljišče posedli, ne da bi ga pustošili, nego da so je obdelovali.

Da so najstarejša zgodovinska imena, katera nahajamo v sredoveških listinah, očitno slovanska (n. pr. Beligrad, Černigrad, Sovinjak, Gologorica, Mte Selavo, družina Schiavolino v Kopru, plemič Peter Slovenan l. 1275.), to Franceschija čisto nič ne moti. On trdi s Kandlerjem, da so n. pr. Černigrad in Beligrad samo slovenske prestave Nigrignana in Albiniana (pg. 247), dasiravno ovih izrazov nikoli nikjer ne čitamo, pač pa one prve slovenske. In ako se n. pr. l. 1234. v listini bere „vila Sclavorum de Longera“ (blizu Trsta), onda sklepa Franceschi iz tega, da so „samo v tej vasi stanovali Slovenci, a druge da so bile italijanske, drugače bi ne bilo potreba poudarjati, da je Longera slovenska vas (pag. 354). Njegovo sovraštvo do vsega slovanskega je toliko, da ne more verovati, da so l. 1275. meje goriške in oglejske v Istri tudi v slovanskem jeziku opisali! *)

Drugo nalogo si je postavil Franceschi v svojej zgodovini dokazati, da so imele Benetke „staro pravo“ (antico diritto, pg. 105) na Istro. Benetke, kakor pomorska moč, da so morale očistiti Jadransko morje od roparjev, kateri so se tudi na isterskem primorju pokazovali. Razmere mej isterskimi mesti in Benetkami da so bile vedno prijateljske, odkritosrčne. Istra da je do l. 1254. spadala k Italiji (v resnici uže od l. 952. ne več!) in po tem letu da je večidel prišla pod Benetke (pg. 127). In vendar lahko na vsakej strani Franceschijeve zgodovine čitaš, kako so se isterska mesta branila podvreči se Benetkam! In ko so bila prisiljena slušati povelje Sv. Marka, puntala so se pri vsakej najmanjšej priložnosti proti svojim nasilnikom. Lastna korist je namreč vedno močnejša, nego vse politiške špekulacije.

Taka je Franceschijeva zgodovina Istre. Jedinu dobro na sebi ima, da so v njej zbrane vse sedanje vesti o Istri in da je njen pisatelj (bil je tajnik deželnega odbora v Poreči) porabil tudi nekaj do sedaj še nezmanih listin iz deželnega in državnega arhiva. V svojej tendenciji pa je ta zgodovina sramopis na historiško resnico in nezrečeno pogubljiva za slovanski napredek.

*) Kakor berem v zadnjem številki „Viestnika hrvatskoga arkeologičkoga društva“ prepričal se je Franceschi, da so takrat mejé tudi v slovanskem jeziku opisali, ker poslal je Ljubiću v Zagreb jeden glagoliški prepis tega opisa. Pis.

Franceschijeva zgodovina je namreč namenjena istranskej mladini. Ona jo vzpodbuja, da naj napreduje v takih preiskavanjih domače zgodovine, dokler se jej ne posreči popolnoma učvrstiti, da Istra je in mora biti italijanska zemlja. Razven tega pa beró tudi nemški učenjaki, ki ne poznajo slovanskih jezikov, italijanske izvire in jih rabijo za svoje študije. Tako je n. pr. Kronos sprejel mnogo napačnih trditev Kandlerjevih v svojo sicer izvrstno avstrijsko zgodovino.

Za vzgled, kako morejo tako strankarska opisovanja imeti celo praktične nasledke, naj postavim tu samo jeden faktičen dokaz. Goriška obrtniška zbornica (seveda italijanska) podala je l. 1860. trgovskemu ministerstvu svoje poročilo o goriški grofiji. V tem poročilu stoji, da italijanski del grofije v gospodarstvenem, trgovinskem in obrtniškem obziru toliko in še več velja, kakor ogromna večina slovenska. V tem zmislu je pisal potem Czörnig svojo statistiko goriško in v tem zmislu so poučeni na Dunaji o Goriškem. Za to pa ima 75.000 goriških Italijanov jednega poslanca v državnem zboru na Dunaji in 145.000 Slovencev tudi samo jednega! Razven tega pa živi mnogo od onih 75.000 Italijanov po mestih in trgih in ti imajo uže kot meščani in tržani svojega poslanca. Nauk iz tega jasen je sam po sebi.

Verske ^{pačel voh} bajke na Dolenjskem.

Priobčuje J. Trdina.

1. Dokler so bili ljudje še ajdje, niso vedeli, kako je Bog svet ustvaril, pa so si pripovedovali to takó, kakor jih je učila kriva vera. Mislili so, da je Bog od konca spal. Ko pa je prišel čas, da se je zbudil in je začel se ozirati, ustvaril je njegov prvi pogled našo lepo zemljo, njegov drugi pogled naše preljubo sonce, njegov tretji pogled našo prijazno luno, vsak poznejši pogled pa bliščečo zvezdo. Bog se je začudil čudnim rečem, ki so jih ustvarile njegove oči in jih je hotel razgledati. Ali kolikor dalje je prišel, tem več je bilo zvezd, ker so se vsak trenutek za eno pomnožile. Bog se je naveličal popotovati in se je vrnil nazaj na našo zemljo. Z obličja mu pade na zemljo kaplja potú in iz te kaplje rodil se je prvi človek. Ustvarjen je bil iz božjega potú v večni spomin, da si mora s potom svojega obličja svoj kruh služiti.

2. Ajdje so si tudi pripovedovali, da je bila zemlja od konca pusta, vse sama skala. Rodila ni nič, pa tudi ni trebalo, da bi rodila kaj za živež. Med ljudmi stanoval je Bog sam z duhom in s truplom in jih hranil z nebeško mano. Ali ljudje so bili nesrečni, ker so se bali božje mogočnosti in bliščobe. Od vednega trepeta niso mogli v slast ne jesti ne piti, nikar se po svojej volji kratkočasiti. Bogu so se ljudje smilili. Ločil se je od svojega trupla in se preselil v nebesa. Truplo pa mu je na zemlji zgnilo in se spremenilo v rodovito prst. V božjej prsti so si iskali ljudje sami svojega živeža in niso več potrebovali nebeške mane. In zdaj še le so se začeli veseliti svojega življenja in so bili srečni.

3. Od konca so živeli ljudje brez velikega truda. Bog jim je bil podaril takó mogočno voljo, da so imeli vsega, kar koli so poželeli. Takrat ni bilo na svetu ne mrzle zime ne pekočega poletja. Vsako žito in drevje je zelenelo, cvetelo in rodilo sad celo leto, kadar je kdo sam hotel. Pšenica bila je še enkrat višja od sedanje in klasje jej je šlo od vrha do tal. Jed trebalo je za živež le pripraviti; družega dela z njo ni bilo: zrasla in prišla je k ljudem sama. Človek je rekel jablani: Daj mi zrelih jabolk in tisti hip se je drevo napolnilo z najslajšimi jabolki in se nagnilo k njemu, da si jih natrga. Če ga je mikala riba ali kaka druga žival, priklical jo je z eno besedo k sebi in si jo skuhal ali spekel, kakor mu se je zljubilo. V tej obilnosti in sreči pa so pozabili ljudje Boga in se razvadili. Jeli so se med sabo črtiti, preganjati in moriti. In delali so lahko strašno škodo eden drugemu, ker je bila tako močna njihova volja, da se je izpolnila vsaka nesreča, ki jo je želel človek svojemu bližnjemu. Mati je bila nejevoljna, da jej je dal Bog devet hčeri in samo enega sina, pa je velela: O da bi se ve, moje hčere, moja nadlega, spremenile v jato belih gosij! In kakor je to izustila, zletela je na ograjo jata devet belih gosij in z ograje šla je jata daleč daleč naprej tja v deveto deželo. Bratu so se sestre smilile in šel jih je iskat. „To pa je dolga povest (rekla je Mirnjanka, ki mi je to pravila), ki sem jo že pozabila; samo to vem, da je brat svoje sestre na zadnje našel in jih rešil materinega prekletstva.“ Ali drugi ljudje niso bili vselej tako srečni. Hudobni sinovi so želeli staremu očetu, da naj se živ v zemljo pogrezne in to se je res zgodilo. Prijatelj hlinil je prijatelju ljubezen. Imel je na jeziku med, na sreci pa led. Želel je prijatelju, da naj se utopi v kaplji vode in tudi to se je precej zgodilo. Ko

je videl Bog te in še mnoge druge take grdobe, pokesal se je, da je dal človeku tako mogočno voljo in mu jo je vzel. Odslej je moral trdo delati, če je hotel živeti; brez truda mu se ni nobena želja več izpolnila. Tudi so zgubili ljudje presilno oblast eden do drugega: s samo mislijo si niso mogli več škode delati in se moriti.

4. Zavrženi angeli so prileteli z nebes na zemljo. Tisti, ki so padli v ravnino, predrli so zemljo in se pogreznili v peklo. Drugi, ki so padli na višave, niso mogli zemlje predreti in so ostali na njej. Sezidali so si na hribih silne gradove in z ugrabljenimi babami so zarodili neusmiljene grofe in druge velikaše, ki so ubogega kmeta toliko sto let tako krvavo mrcvarili in zatirali.

5. Bog je ustvaril Evo iz rebra spečega Adama in je zbudil Adama in ga vprašal, ali mu je všeč? Ta trenotek je porabil hudič in je dihnil v Evo. Ko se je Adam zbudil in rekel, da mu je Eva jako všeč, dihnil je vánjo tudi Bog, ali poleg njegove sape ostala je v njej tudi — hudičeva! To je uzrok, da so ženske tako hudobne in zvijačne. (Godčevska burka.)

6. Sveto pismo govori v vseh rečeh resnico ali jo zavija včasi v lepo priliko, da ne pohujša nedolžnih otrok. S tako priliko nam pripoveduje tudi zgodbo prvega greha. Prav za prav pa je bilo to tako. Eva je zaželela lepih jabolok, ki so rasla na drevesu sredi raja in pokliče tja tudi Adama. Zase si natrga menj lepih jabolok, najlepše poda Adamu. Adam jo pogleda, spozná nje ljubezen in tudi on se zaljubi vánjo. Od tod dobila je jablana ime „drevo spoznanja“ ker sta se pod njo Adam in Eva spoznala, kako neskončno da se ljubita. Bog je dal Adamu in Evi trdno voljo in bistro pamet. Skušnjavo bi bila lahko premagala ali nista hotela, za to, ker sta eden drugega bolj ljubila kakor Boga. To je bil težek greh, katerega sta trpela onadva in so trpeli tudi vsi njihni nasledniki. Prvi sad te grešne ljubezni bil je Kajn. Kar se je iz greha spočelo, se je tudi za greh rodilo: Kajn je umoril svojega brata. Adam in Eva sta morala raj zapustiti. Zunaj raja pa jima je volja tako oslabela in pamet tako potemnela, da se nista mogla več upirati skušnjavam svoje ljubezni. In zato jima je bil zakon zdaj dovoljen in Abel in drugi otroci, ki sta jih pozneje dobila, so bili pobožni in Bogu prijetni.

7. Kranjci smo utajeni nasledniki utajenih otrok Evinih, zato smo tako sirotni. Adam in Eva sta imela sto otrok. Bog je vprašal

Evo, koliko ima otrok? Eva pa se je sramovala povedati za vseh sto in je rekla, da petdeset. Bog jej je blagoslovil petdeset otrok, drugih petdeset pa je ostalo brez božjega blagoslova. Od ónih rodili so se bogatini, od utajenih pa reveži. Takó je prišla na svet revščina.

8. Ko je pregnal Bog prve starše iz raja, ustvaril je svojo deklico Smrt. Smrt je prav majhna, manjša od vsakega otroka, pa ustrahuje vsakega junaka. Truplo jej je spretno in urno, da prepleza vsak zid, ob enem pa voljno in prožno, da príleze skoz vsako ključavnico. Ne potrebuje ne kose ne nobenega družega orožja. Kadar je človeku namenjeno umreti, pride k njemu in mu zavije vrat. Ali črnega petelina in mačke pa se boji in se ogiblje hiše, v kateri se nahajata. Berač je hotel iti k bogatinu in ga prositi za dar. Smrt ga ustavi in prosi, da naj jo dene v svojo maliho*) in nese v hišo. Berač jo vpraša: kdo je in kaj bi rada? Smrt veli: jaz sem božja deklica in sem poslana semkaj, da zavijem vrat bogatinu. Bogatin pa ima črnega petelina in črno mačko, ki mi branita prestopiti prag. Berač dene Smrt v maliho in gre v hišo. Bogatin je bil zdrav in dobre volje. Obiral je ravno kopuna in ga zamakal s sladko starino. Smrt šine najpred za peč, da se ogreje, potem pa za mizo k bogatinu in mu zavije vrat. Bogatin zajavka. Smrt mu zavije vrat še v drugo, in tretje. Bogatin se uleže in žena mu pošlje po gospoda, da ga previdi. Kmali potem umrje. Zdaj prosi Smrt berača, naj jo dene spet v maliho in odnese iz hiše. Berač jo vpraša, kaj mu bo dala za plačilo? Smrt veli: Veliko — to, da me boš pri vsakem bolniku videl. Če mu bom stala pri nogah, vedi, da ne bo še umrl. Daj mu kako zdravilo in ko ozdravi, bo mislil, da si ga ozdravil ti in ti bo izkazal rad svojo hvaležnost. Kadar me boš pa videl pri glavi, ne ponujaj se za zdravnika, ker je takemu bolniku namenjeno umreti. Berač se obveseli, dene Smrt spet v maliho in jo odnese iz hiše. Kmali se razširi po vsem obližji glas, da ga ni bilo in ne bo boljšega zdravnika od tega berača. Komur koli je dal zdravilo, mu je odlagnilo in je ozdravel. Denarjev je dobil toliko, da ni vedel, kamo bi jih spravil. Ali bil je v svojo nesrečo preveč usmiljenega srca, da bi bil rad pomogel tudi tistim, katerim je bilo namenjeno umreti. Ugledavši Smrt pri glavi, prestavil je posteljo, da je stala

*) Tako izgovarjajo to besedo Boduli na Kvarnerskih otokih, napačno je torej pisati mavha ali malha. Pis.

Smrt bolniku pri znožji. Ta pot se mu je res posrečilo, da jo je prekanil in bolnika otel. S to prevaro pa je berač božjo deklico Smrt tako razžalil, da mu se nikoli več ni prikazala, ne pri glavi ne pri nogah. On sam pa je postal spet to, kar je bil pred, največji revež in je moral vesel biti, da je dobil za svojo lakoto košček črnega kruha.

9. Vsak človek ima svojo zvezdo. Kadar človek umrje, ugasne tudi njegova zvezda. Samo dve zvezdi nista ugasnili ob smrti svojih gospodarjev. Prelepo se svetiti in migljati ena poleg druge ali ne stojiti na miru, ampak se zaganjati ena proti drugi. To sta zvezdi Kajnova in Abelova, ki sta ostali na nebu vsem ljudem na spomin in svarilo.*)

Vsak človek pa ima tudi svojo kačo, ki z gospodarjem vred pogine. Samo kači Kajnova in Abelova nista poginili do denašnjega dne. To je zvedel pobožen drvar, ki je zašel k njima v brlog. Gredé po hosti zapazil je pod skalo jazbino, ki je ni pred še nikoli videl. V jazbini se je svetilo, kakor da gori v njej velika luč. Drvar se usrči in gre v jazbino. Čez pol ure pride v prostorno votlino in se tako prestraši, da mu vsi lasje po konci stopijo. V votlini gorela je grmada, pri grmadi pa sta se metali dve silni kači, kakor dve žrdi. Ena kača bila je črna, ena bela. Črna kača zavalila se je na belo in jo začela strašno daviti in mesariti. Bela kača zavriskne: Človek pomagaj mi, pa bom pomagala tudi jaz tebi! Drvar zavihti gorjačo in udari črno kačo, da se zvrne z bele in pobegne. Bela kača veli drvarju: Hvala ti za dobro pomoč! Vedi, da si rešil kačo Abelovo, ki jo je hotela zadušiti kača Kajnova, kakor je umoril Kajn brata Abela. Za dar prejmi tri drage kamene! Prvi kamen je svetel, da se vidi pri njem o polnoči ravno tako dobro kakor o poldne na solnci. Ta kamen prodaj kralju in kralj ti bo dal zauj toliko denarjev, da boste živeli brez skrbi ti in tvoji nasledniki do desetega rodu. Drugi kamen je rudeč in še večje vrednosti od prvega. Kdor ga pritisne na rano ali kako drugo bolečino, mu tisti hip odleže. Z njim se zaceli vsaka rana, ozdravi vsaka bolezen. Največ pa je vreden tretji kamen, ki je čistejši od vsakega ogledala. V njem boš videl vse svoje sovražnike, da se jih boš mogel varovati in jih o pravem času ali potolažiti ali pa jim se v bran postaviti. Še le ta kamen ti bo dal sladko spanje in brezskrbno življenje. Ti dragoceni kameni

*) Zvezdi Kajn in Abel sta v zvezdoslovji Kastor in Poluks.

ostanejo tvoji, dokler boš znal molčati, kje, od koga in zakaj si jih dobil. Ali gorje ti, ako ne boš brzdal jezika! Čakala te bom na tvojem domu pod kapom in te raztrgala tisti trenotek, ko boš hotel stopiti čez prag svoje hiše. Drvar obljubi kači, da bo molčal, zapusti jazbino in gre domov. Svetli kamen proda kralju in kralj mu da zanj toliko denarjev, da si je kupil graščino in živel v obilnosti vseh zemeljskih dobrot kakor največja gospoda. Za vse drugo je bil srečen, samo to ga je bolelo, da ga je žena noč in dan nadlegovala, kje, od koga in zakaj je dobil dragocene kamene. Drvar se je izgovarjal, da ne sme tega nikomur povedati. Žena pa je hotela na vsak način skrivnost zvedeti. Ko je videla, da se mož ne da omečiti, začela je od žalosti in jeze hirati. Mož se je zbal, da bo umrla in je šel vprašat za svet svojega izpovednika. Izpovednik mu veli, da ne sme svojej ženi ničesar prikrivati. Ako bi mu umrla, imel bo nje smrt na svojej vesti in težek odgovor bi moral Bogu dajati. Drvar se vrne in pove ženi, kje, od koga in zakaj je dobil drage kamene. V mestu imel je opravke, pa je rekel hlapcu, naj zapreže kočijo. Hlapec zapreže kočijo in gospodarja pokliče. Drvar pride do praga, ko pa vzdigne nogo čez prag, zgrabi ga zanjo kača in mu jo odtrga. Drvar se zgrudi nazaj v vežo in si da prinesiti rudeči kamen. Kamen položi na rano in kakor bi trenil, vzraste mu nova noga, da je vstal in se umaknil kači v hišo. Ali to ga je pa grozno hudo skrbelo, da ne bo smel nikdar več prestopiti praga svoje hiše. Spisal je ponižno prošnjo do papeža, naj mu pošlje svoj veliki blagoslov in ga reši hudobne kače. Ko pa pogleda v kamen, ki je bil čistejši od vsakega ogleдалa, vidi v njem, da je papež njegov največji sovražnik. Drvar dodá prošnji še eno pismo. V tem pismu je vprašal papeža, zakaj ga sovraži in ga prosil prelepo za zameru, če ga je kedaj nevedoma razžalil. Razložil mu je tudi vse na tanko, kako da je dobil drage kamene in da je povedal zánje ženi ne iz svoje volje, ampak po zapovedi svojega izpovednika in papeževega služabnika. Ponižno pisanje ublaži papeža, da pošlje drage volje svoj veliki blagoslov in ga reši Abelove kače. Drvar je smel spet iti, kamor je hotel. Živel je še veliko let v zdravji in veselji in je umrl v božji milosti in trdno uverjen, da se bo godilo dobro tudi njegovim otrokom.

10. Matuzelj bil je majhen človek, tak, kakeršni bodo ljudje, ko se bo približal sodnji dan. Pobegnil je, ne vem ali sovražnikom ali svojej hudobni ženi pod mernik in je čepel pod njim celih devet let.

Sveto pismo pripoveda, kako star je umrl, ali takrat so bila leta dolga le po ene kvatre. Pa tudi takó je ućakal starost, kakeršne nobeden človek ne pred ne pozneje. Takrat so imeli ljudje še divjaško navado, da so starce pobijali. Uže so prišli, da bi ubili tudi Matuzlja, ali sin ga je bil skrtil pod kad in pod kadjo je tićal Matuzelj celih tri sto let. V deželu prišla je silna lakota. Ljudje so cepali od glada kakor muhe. Sin je vprašal Matuzlja za dober svet. Matuzelj mu veli, naj omlati streho in porabi zrnje za hrano in posetev. Sin je Matuzlja poslušal in ko je vsaka živa stvar stradala in od lakote umirala, imel je on obilo dobre hrane in ni bil nikoli laćen. Ljudje so ga prišli vprašat, kdo mu je dal dobri svet, da naj se hrani s žitom, in on jim razodene, da njegov stari oće pod kadjo, ki so mu ga hoteli pred tri sto leti umoriti. In tako so se ljudem oči odprle, da so spoznali svojo neumnost. Zaćeli so tudi oni sejati žito in od takrat niso ubijali več starcev, ki za teŹko delo res niso ali znajo dajati dobre svete, ki so dostikrat še veliko več vredni kakor delo. Matuzelj je bil zdaj uže silno star ali še zmirom zdrav in krepak. Razkladal je ljudem svojo modrost in jih ućil, delal pa nić. Če človek nić ne dela, mu pride na misel vsaka neumnost, in ko bi bil tudi stokrat modrejši od kralja Salomona. Tudi stari Matuzelj dobil je v glavo neumno misel, da se je hotel še enkrat oženiti. Prva žena ga je hudo pestila, zato si je Źelel in iskal zdaj Źenske, ki bi bila za vse reći dobra, brez greha in madeŹa. Povpraševal je po njej v bliŹnjih in daljnih krajih ali brez uspeha. Svet pušćavnik mu razodene, da ve zanjo naj starejši moŹ v devetej deŹeli. Matuzelj vzame popotno palico in je gre iskat. Bilo mu je iti čez devet gorá, devet vodá in devet deŹelá.  ez vsako goro je hodil devet dnij, čez vsako vodo se je vozil devet dnij in vsaka deŹela je bila široka za devet naših cesarstev. Na konci devete deŹele najde Matuzelj starca, ki je poznal Źensko, za vse reći dobro, brez greha in madeŹa. Matuzelj prosi starca da mu pove za njo, ker jo je prišel snubit. Starec se zamisli in veli: A dâ, jez sem poznal res tako Źensko ali je minilo uže gotovo sto let kar je umrla. Od silne Źalosti se Matuzelj zruši in umrje. Źivel je 969 let. Namenjeno pa mu je bilo 1000 let in gotovo bi jih bil tudi ućakal, da ni zmotilo sivega starca abotno hrepenjenje po Źenitvi.

(Dalje prihodnjić.)

R o p ô t e c.

Ležála je mlada hčérka,
 Bolélo jo je srcé;
 Poklícála mater stáro
 In rekla besede je té:
 „O mati preljuba môja!
 Na sreci sem bólna težkó;
 Do jutri ne bodem žíva;
 Oh, mênì je gróžno hudó!

A prédno se dúša mi lóci,
 Trí imam prôšnje do vas,
 Trí póslednje, bridke prôšnje
 Pred smrtjo v póslednji čas.

Ko pridem na oder mrtváški,
 Razvéžite môje vlasé,
 Naj razpletèni in prôsti
 Po prsih devíških ležé.

Vzemíte obléko bélo,
 Teló oblecite mi ž njó;
 Cvetlic mi natrgajte v vénece,
 Deníte na môjo glavó!“

Zaihtela stara je mati,
 Ovíla se njé vratú;
 Plakála je glasovíto,
 Premílo tožíla Bogú.

Ropôtec na vrhu oréha
 Pred ôknom lesén je stál;
 Né môgel si káj od sméha,
 Né môgel, da ne bi dejál:

„Ko drugi ljudjé pospíte,
 Ropôtec le rédko zaspi;
 Po nóči gré in po dnévi,
 Nesréčni ga véter vrtí.

Zatóreje vidi in slíši,
 Kar malo kdo vidi in vé,
 A vsélej se spét oglasíti
 V razgóvor z drevésa ne smé.

Tí mati, nič ne poslúšaj
 Hčérinjih praznih beséd!
 Poslúšaj mene ropôtca,
 Resnici da prideš na sléd.“

Raz pósteljo hčérka poskóci,
 Zavpije na ôreh glasnó:
 „Ropôtci svojo neumnost
 Ljudém ropotájó v uhó!“

In drugo jútro je léžal
 Posékan ôreh na tléh;
 Raztrúpan bil je ropôtec,
 A še se je réžal na sméh.

Branislav.

Déklica.

Zložil Ivan Jenko.

Na pólji lípica dehtí,
 Oj lípica košáta,
 Pod njó deklíški poje glás,
 Nad njó je zora zláta.

O pólu dné visoko v zrák
 Skrjánčev glas odméva.
 Deklè li ali drobni ptíč
 Prijétneje prepéva?

Zvečér iz lípe v hladni mrák
 Prečudno je šumélo;
 A zdaj molčálo je deklè
 In lice mu bledélo.

Zakáj zvečér v presládko noč
 Ni pésence veséle? —
 Popóldne čez ravnó poljé
 Podkóve so bobnéle.

Otrésal grívo je konjích,
 Oj grívo oznojéno;
 Ustávil jézdec ga je mlád
 Pod lípico zeléno.

Poprosil lépe déklice
 Vodíce je hladéce,
 Poglédal preglobóko jej
 V očésce je goréce.

Otok in Struga.

Noveleta.

Spisal dr. Ivan Tavčar.

III.

Kontesi, videč da je samo ženska, pomirili sta se takoj, dasi sta bili v prvem trenutku ne malo osupnjeni. Kontesa Serafina izpregovorila je srčno:

„Hoteli svi pogledati to kapelico!“ Ali tujka se je vedno smijala, potem pa pristopila k njima, ter vestno opazovala njijina obraza.

„In kako ti je ime?“

„Serafina!“

„In tebi?“

„Lucija!“

„In jaz sem Zora! Ali vaji sem težko pričakovala!“

Stopile so iz svetišča na dvorišče.

„Tiho sta prišli, kakor solnčni žarek! In tako bode necega dne prišel tudi on! Tako tiho, kakor pade jesensk list od veje. Ali jaz ga bodem vendar takoj čutila in nasproti mu hitela! Sedaj pa pojdimo na vrt! Časih me boli glava, kakor bi mi razsajala huda nevihta po njej! Ali kako ti je uže ime?“

„Serafina!“

„In tebi!“

„Lucija!“

„In jaz sem Zora!“

Obmolknila je ter se tija v dan smijala sama pri sebi. Tedaj pa sta kontesi videli, da je blazna. Plaho sta se spogledali, a v srcih čutili sta prvi kes, da sta se odločili na denašnji pot. —

Obhodile so vse puste steze opuščenega vrta. Blazna baronica je trgala cvetje ter je metala v svoj naróčaj. Vmes pa je govorila zmedene svoje besede.

Dospele so konec vrta. Iz zida se je bil odkrušil velik kos, tako, da ga na tem mestu ni bilo težavno prekoračiti.

Zora je takoj splezala čez ozidje, ter hotela, da morati spremljevalki za njo. Zdihujé, sta ubogali kontesi. Takoj za vrtom na

pogorskem/pobočji je tičala podružna cerkev. Okrog nje je ležalo malo in revno pokopališče.

„In kje si ti doma?“

„Na Otoku!“

„In ti?“

„Tudi na Otoku!“

„Ali imate lep vrt!“

„Imamo!“

„Pridem gledat! Kadar Konštantina doma ne bode, tedaj pridem! Da ne bode vedel! Tedaj pridem in po vašem vrtu bodemo hodile!“

In zopet se je dobrodušno smijala. Korakale so čez pokopališče. Leseni križi so bili strohneli in kosci so ležali po gomilah. V kotu za cerkvijo bil je otrokov grob. Nad njim v zidu je poganjal bezgov grm, napravljaj mu senco ter ga vsako spomlad obsuval s svojim dišečim cvetjem.

Zora pa je položila prst na ustni, ter izsula iz svojega naróčaja cvetje na malo gomilo.

„Tiho, da ga ne prebudimo! Tu spi! Vzeli so mi ga in sedaj tu spi! Po zimi ga pokrije bela odeja, beli sneg, in vendar prespi tu vsako zimo!“

Tožno je nagnila glavico.

„Vedve ne vesti, kako krasen je bil. Ali vzeli so mi ga, ter ga prinesli tu sem. In sedaj uže tako dolgo spi. Pa vsaj se prebudi, vsaj mi je to povedal brat Konštantin, in brat Konštantin ve vse!“

Potem so se zopet povrnile na vrt. Zora je zamišljena stopala pred njima.

„Nekaj me peče okrog srca in glava me vedno boli. Če solnce sije ali dežuje, glava me vedno boli!“

Ko so dospele do vrtnih vrat, kjer je železna ograja mejila vrt od dvorišča, vprašala je zopet:

„Kako je uže tebi ime?“

„Serafina!“

„In tebi?“

„Lucija!“

„Vidiš Lucija, vzeli so mi ga, ter ga dejali v zemljo. Ali veruješ, da se prebudi, in da se povrne zopet k meni? Ali to veruješ, Lucija?“

In ostro je uprla oko v dekleta.

„Jaz ne vem,“ odgovorila je Lucija tresoče. —

„Ti ne veš! Ti ne veruješ! Moj Bog! in ti, ali veruješ?“

„Jaz,“ dejala je Serafina, „jaz verujem!“

„Jaz tudi verujem, jaz tudi!“ In veselo ali skrivnostno je pristavila: „Pa prišel bode tudi moj Milan! Ali o njem vama ne smem ničesar povedati, ker Konstantin pravi, da svet ne sme vedeti, da se imava rada, moj Bog, tako rada!“

„Medve moravi sedaj domov!“ izpregovorila je Lucija boječe, ko so stopile iz vrta na dvorišče.

Ona pa je tužno pobesila glavico.

„Vedve gresti — a jaz ostanem sama!“

In še bolj mrtvo jej je postalo oko in pri sebi je ponavljala:

„Sedaj gresti! sedaj gresti!“

Tedaj pa je skozi vrata pri dvorišči pridirjal baron Konstantin. Pred hlevom je ustavil koščeno, penasto svoje živinče. Nekje iz hleva je prikrevsal kruljav hlapec, ter prevzel gospodovega konja in ga odpeljal.

Baron se je ozrl po dvorišči. Zapazivši tujki pokrila mu je mračna senca obraz.

Urno je pristopil k družbi, ter si odkril glavo. Kontesama je zalila rudečica lice in v zadregi sta bili.

„Vidite, to je brat Konstantin!“ vskliknila je baronica Zora.

„In ta, Konstantin, je Serafina, in ta Lucija! Denes sta prišli, in z manoj sta po vrtu hodili!“

Nobedna črta se mu ni premaknila na zarujavelem obrazu. Oko njegovo je mrtvo zrlo čez tujki, kakor da bi ju tu ne bilo.

„Hoteli sta pogledati to bivališče, kontesi, dejal je s komaj zakritim sarkazmom, a moja krivda ni, če nista dobili tiste romantike, katero sta brez dvombe pričakovali. Pri nas je prozajično vse, in poezija na Strugi ne poganja svojih cvetov. Življenja železna pest nas je premetala in sedaj je vse podrtó, vse razrušeno, vse mrtvo!“

Konteso Serafino je sarkastična ta govoricá takoj raztogotila.

„Gospod baron,“ dejala je, „sprehajali svi se v gozdu in dospeli tu sem. Hoteli nismi nikogar žaliti, ko svi stopili tu notri. Dvorišče je bilo odprto! Romantike pa,“ pristavila je z ostrim poudarkom, „tu nismi pričakovali nikake!“

Blisk mu je šinil iz očesa. Hotel se je razvneti. Upri je pogled na njo tako srpo, da je takoj plašno obrnila obraz od njega. A potem je odgovoril mirno:

„Kakor vidite, bilo je prav tako! Romantično bi morda bilo, če bi se mi, ki smo si tujci, sedaj prepirali mej saboj!“

Spremil ji je do dvorišča raztrganih vrat, ter se poslovil z lahnim poklonom.

Kontesi pa sta plašno odhiteli po slabem potu. Ali prav odločno sta se kesali, da sta se namenili na čudni denašnji obisk.

IV.

Približevala se je jesen. Na Otok je prišlo nekaj znanih gospodov. Vzbudilo se je hipoma hrupno življenje. Prej skoro smrtnotihi dvor napolnil se je čez noč s šumom in hruščem.

Prvi je bil prišel grof Lindenholtz. Tanka dolga prikazen postavljena na tanke dolge noge. Če se je na obrežji otoškem sprehajal, videti je bil kakor flamingo iz afrikanskega močvirja. Dve strasti je imel ta grof. Bil je v sebe strašno zaljubljen. No pa to je strast, ki ni redko sejana po božjem svetu! A da je v sebi občudoval velikega umetnika, in da je s svojimi skicami preganjal ves svet, to se je uže težje prenašalo. Lazil je po gozdovih z barvami in mazilci v predalu, strašil pastirje, ter risal denes to, jutri ono drevo. Govoril je veliko, a neslano. Pravilo se je, da se je bil čez zimo zagledal v domačo grofinjo. A sedaj je bil prišel na Otok z namenom, da bi jo izvabil iz vdovskega stanú. Imel je tenák organ, in rad je kričal v družbi.

„Kriči kakor pav!“ trdil je baron Nebelberg, ki se je bil takoj za grofom oglasil na Otoku. Ta baron je bil, kakor se je vedelo in sploh govorilo, skoraj popolnoma blazen. Ko je bil prišel na Otok, bilo je njegovo prvo dejanje, da je skozi vežo prijezdaril na suho-rebernem konji v družinsko sobo, ter prestrašil pri južini sedeče hlapce in dekle.

Nekega dne pripeljal se je tudi vitez Trd, ud stare plemenitaške rodovine. Nekje na Slovenskem je imel malo, zadolženo posestvo; na pokopališči pa kos zemlje, na katerej so se pokopavali izključivo samo udje iz njegove rodovine. Nekdaj so pokopali revno kmetico tako, da je z nogami sezala uže na aristokratsko pokopališče. Naš vitez Trd se je o tem tako razsrdil, da so jo morali prekopati in v drug kot zagrebsti, ker to bi vendar strašno bilo, če bi v sosedstvu tako čistega pokolenja spala večno spanje ženska, ki je bila samo kmetica! Ta eksemplar je bil torej tudi prišel ter postavil svoj šator na Otoku.

Nosil je vedno rokavice in malo je govoril. S saboj pa je vitez Trd privlekel dolgočasnega svojega sina Rudolfa. Ta sin je bil v malej uradni službi, a upal je pri starem svojem imenu na lepo karijero. Z mrtvaškobledim svojim obrazom, kateremu je čepel v sredi mogočen, zakrivljen nos, in s pustimi lasmi, ki si jih je okrog mogočnih ušes česal v dolga dva repa, bil je mladi ta človek, oblečen v moderno obleko, tipus prave dolgočasnosti. Če si ga pogledal, zdel se ti je kakor živo pokopališče, ki se je leno vlačilo okrog.

Prišla sta tudi dva vojaka. Jeden je bil grof Egon, bratranec grajskej gospici, drugi pa prijatelj njegov, katerega ime pa ni važno. Ta dva sta s sabljami rožljala po pesku, ter mladim dekletom pravila, kar jima je le prišlo v možjane. Grof Egon je bil lep a surov človek; znan pretepač, ki je pri najmanjši priložnosti takoj pograbil po orožju. Čez desno lice se mu je skoro do ušesa vlekla dolga brazgotina, katero je bil iztaknil v častnem dvoboju, kakor je rad pripovedoval. Bil je silno močan. Nekdaj, ko je po noči lazil za kmetiskim dekletom, napadli so ga štirje kmetje; a s polenom je otepel in razgnal vse, tako da se ga od tedaj ni lotil nikdo več.

Končno moramo še povedati, da je bil tu še baron Julij Bontoux, največji lenuh svojega stoletja. Tudi ta je bil nekaj v sorodu z grajsko gospo. V svojej mladosti se je bil priženil v bogato aristokratsko hišo ter nekrasnej ženi prodal lepo svoje telo. Živel je potem za denar svoje žene, dokler ga niso z mesečno plačo odpravili. Potlej je živel po zimi v mestu, po leti pa pohajkoval pri prijateljih okrog. In če mu je ravno denar pošel, priplazil se je po noči do svoje žene, ter jej s prilizovanjem izvabil, kolikor je hotel. S polnim žepom pa je takoj zopet odpihal, ter prijateljem pripovedoval, kako da je njegova „stara“ srdito nespametna.

To je bila družba, katera je tedaj hrumela po Otoku. Moralčna njena notranja vrednost ni bila Bog si ga vedi kako velika. A živeli so v radosti, jahali, vozarili se, veslali s čolni po reki, ribarili s trnikom ali pa zahajali s psi na lov.

Grof Egon je dobil od domače grofinje milostivi ukaz, da naj napravi vsak dan program. Postal je nekakov dvorni maršal, in nappenjal je dan za dnem vso svojo fantazijo, da bi iztaknil kaj novega. Po noči na vodi so zažigali bengaličen ogenj, izpuščali rakete, po dnevi streljali na tarčo in počenjali so Bog ve kaj vse še.

Prve dni meseca septembra napovedal je grof Egon velikanski lov na planinah in rebrih, razprostirajočih se nad Otokom. Na vse jutro so se zbrali hlapci na dvorišči, ter krotili cele trope psov, lajajočih in po divjačini hrepenecih. Vse je bilo krasno urejeno. Ženstvo se je vsedlo na vozove, v katere so bili upreženi prozajični voli, da bi vlekli gospodo navpik po slabih hribovskih kolovozih. Mej smehom in radostnim govorjenjem odrinili so v goro. Ko pa so prišli v grič, ponehala je govorica, ker ženstvo se je kmalu utrudilo od počasne vožnje in vednega suvanja tija in sem.

Dospevši do „zbirališča“, razkropila se je vsa družba po prostorih. Potem pa so se razpustili psi in pričelo se je tisto divje lajanje in razgrajanje v gori, ki je na vse jutro budilo nedolžno žival k smrtnonosnemu pehanju.

Kontesa Serafina dobila je svoje mesto pod malo pogorsko senožetjo na razpotji, od kodar se je videlo v dol ravno na Strugo in zapuščeni njen vrt. Nekaj časa je poslušala, kako so psi gonili. Potem pa se je je lotil dolg čas. Gracijozno svojo puško je naslonila ob drevo, sama pa se usedla na mah, ter se veselila jutranjega zdravega zraka. (Sesvakala si je cigareto, ter počasi vlekla dim iz nje. Njena mlada glavica pa se je pri tem zamislila in pred duh jej stopila podoba barona iz Struge. Lucija je trdila, da je čeden človek, ali ona tega ni pripoznala. Da ni čeden človek, to je kontesa Serafina vedela gotovo. Ali bil je tudi surov, umazan in v vedenji prav kakor kmet in še hujši! —

Tedaj je prišel po poti grof Egon. Orožje je bil vrgel čez ramo in počasi je korakal proti dekletu.

„Ničesar ne bode! Vse se jo obrnilo na drugo stran! Ti prokleti psi!“

In jezno je vrgel puško v travo, sam pa se vsedel v dekletovem oblžji.

„Tam sem slonel, ter zrl v jasno jutro. Pa se me je polotil dolg čas, in sem si dejal: poglej, kaj počenja sestričina Serafina!“

Vlegel se je z glavo v rosno travo in ko je dekletu dejalo, da bi mu utegnilo škoditi, odgovoril je lahno:

„Vojaku taka stvar ne škoduje! Ali odpusti, da se ne vedem, kakor v salonu. Tako ležati in gledati v modro nebo, zdi se mi poetično. Ta poetičnost je moja nesreča, ter me dela slabega vojaka. Ali kadar zrem v modro nebo, sem srečen, kakor bi zrl v najčistejše žensko

oko. In tvoje oko, Serafina, je tudi tako modro nebo, da bi človek vedno hotel zreti vánje!“

Te besede je govoril mehko, kipeče, ali vendar niso napravile zaželenega vtisa.

„Egon! odgovorila je kontesa ostro, lepo te prosim, nikar mi ne izpridi lepega jutra! Te tvoje podobe in fraze poznam uže vse! Modro oko, modro nebo! Potem prestopiš k jutranjej zori in k rudečim mojim licem, ali pa k zlatim solčnim žarkom in bliščečim mojim pogledóm! Moj Bog, dragi mi bratranec, ali še nisi opazil, da me s takimi besedami dolgočasiš!“

„Serafina!“ vskliknil je, ter se vzdignil iz trave, „in ti mi ne veruješ, da mi prihaja vse to iz srca!“

„Iz srca!“ in smijala se je, „iz srca! Egon ne postani mi melanholičen! Ali dozdeva se mi, da si denes pripravljen k naskoku! Boljši bode, če napraviva midva jasnost mej saboj! Po naključbi sem dobila v roke pismo grofinje, tvoje matere, ter iz njega uganila skrivne namere, katere kujeti tvoja in moja mama. Te namere tičejo se mene in tebe, Egon! In ne motim se, če tvoj prihod na Otok devljem v zvezo z onim pismom. No, pa vedita ti in tvoja gospa mama, da je škoda časa, in da ne bodem nikdar botela postati to, kar je tvoj prihod tu sem nameraval. To sem ti povedala, da se ne bodeš trudil več, in da mi ne bodeš več kalil mirnih trenutkov z nepotrebno svojo poezijo!“

Planil je kvišku.

„Serafina! ti me ne bodeš nikdar ljubila!“

„Nikdar!“

„No, to bodedo videli! Vse ob svojem času! Ženske ste mehke stvari in čez noč se izpremeni vreme v vaših srcih. Črni oblaki sovraštva izginejo in posije solnce ljubezni! No, bodedo videli!“

Dejal je čez prsi roki in zrl jej v obraz.

(Dalje prihodnjic.)

Ivan Ž. V. Popovič,

slovénsk pisatelj.

Spisal Lovro Žváb.

(Dalje.)

Mimo gredé povédimo, da je opat Aleksander III., mej svétom Fixlmillner imenovan, ki je umrl 1759. l., v Kremsmünstri zalóžil c. kr. akademijo, s katero je bila združena plemenitáška učilnica in stolica bogoslovskih ter pravoznanskih nauk. Tega opata je cesarica Marija Terezija zeló čislala. Fixlmillner je v Kremsmünstri še tudi postavil velikánsko poslópje — zvezdárno, katera se je zidala deset let in stala nad deset tisíc goljdinarjev; dodelala se je 1758. l. (Benediktinerbuch: Kremsmünster).

Popovič si je bil svoj odhod iz cesarice Marije Terezije dežel sam postavil na vzpómlad 1746. léta, kakor nam pripoveduje njega spis: *Untersuchungen vom Meere* na 382. stráni i. d., ter knjige so mu bile vse v zabójih na dolgo popotovanje pripravljene; a prijatelji so ga nagovarjali, da bi počakal vsáj še mesec dnij, ker so ceste jako blatne in razdrte od neprestanega dežja, da mu zatorej kóla s knjigami v gólbnejo v razoráne jarke, od koder bi je bilo s téžka zopet izkopati. Poslušal jih je in ostal; v tem je hodil po okolíni, kajti bil je od poučevánja na Kremsmünsterskeje akademiji do konca oproščen še poprej, ne li se je mogel sam nádejati. Spazil je posebne gobe na prekópnjah máhoma po snegi. Ker ní hotel, da bi mrzko ter neprijetno in težavno vkládanje mnogih knjig v zabóje bilo zamán stvorjéno, zategadelj jih ní smel zdaj uže zopet jemati na dan, a zabeléžil bi si te gobe vender bil tudi rad. Napósled je ukrenil, opisati je do črte na tánko, da bi jim kesnéje z láhka bilo poiskati imén. A kaj se zgodí? Naglo mu jame nedostajati prepotrebni latínskij besed, s katerimi bi mogel šaróto (barvo) do dobrega povédati. Mislil si je: najbolje, da naslikam vsako gobo posebe, kolikor jih najdem različnih. A zvedel je takój, kakó resničen je francozki pregovor: „le riche fait comme il veut, et un autre, comme il peut“, (bogatec dela, kakor sam hoče, a drugi ljudjé, kakor mogó). V náglici je napravil knjigo raznim šarótam, zbíral sviléne, volnéne in suknéne krpe vsake šaróte, kar koli jih je mogel najti raznega

evetú, in tudi usnījéne ter kožéne kósce je znašal in jih v knjigi po rédu vrstil šaroto za šaroto. Prostor mej posámičnimi krpami je na papírji pomazal sê skoljčnim šarilom (Muschel-Färbestoff). Iména je vsakej šaróti posébe dodéval z latinskim jezikom; a kadar mu je latínskíh beséd nedostalo, pisal je druge, nove, vzprijéte od živálij in raznih stvaríj, kar se mu je kóli zdelo, da ima táko šaroto, kakeršna je bila goba. Ako se je domíslil dobre nemške, vlaške ali francozke besede, máhoma jo je zapísal tja, kamor je bilo tréba, samó da je šaróto zabeléžil ter bi mogel sam sebe razumeti, kadar bi zopet čítal svoje opise. To knjigo je nosil vedno sê sobój, ako je hodil v góbe; a kadar je šarótam stanovítil imena, dozíval se je vzorkov, o katerih smo zdaj pripovedovali. Za vsacih osem ali štírinajst dnij so izpod-pehávale druge nove gobe, vse različne od poprejšnjih, in teh zopet ní hotel ostaviti neopísanih v avstrijskej zemlji; zatorej sta mu iz jednega méseca prodólženega prebívanja vzrastla dva, vzrastli so trije in še več. Odpóti se je vender hotel na jésen; a tla so mu bila prepolna različnih gob, — s prosta, zima ga je bila prehitéla nad gobami, in takó je léta bilo konec, predno je on to délo zvršil. Kólikšne učeností se je Popovič bil pozneje dokopal v prirodoznanstvi, o tem svedoči slavni Jos. Sonnenfels, dvorni svétnik in profesor na Dunaji, ki ga zaradi te vednosti nehoté hvali, da-si mu drugače neprijatelj, govorèc: „prva moja prošnja je bila, na Dunaji dobiti stolíco nemškega slovstva; a níso mi je dali, ker je na njej úže sedèl nekdo drug (Popovič), ki je Linnéja bolj poznal nego li Hallerja in Hagedorna, ter úže tríkrat v učilnici javno modroval, ali je „c“ pravo nemško písmo ali ne, a tega vprašanja še vender ní bil rešil.“ (De Luca, Das gelehrte Oesterreich 1778., II. 156.) Popovič je gobe nabíral in žível ob svojem. Gospóda mu níso v olájšek ponudili ni kosca kruha, če tudi jim je njega délo, kakor si je mislil, obílo koristi obétalo; kajti namérjal je opisati vso okolíno vsacega goboplodnega kota in po širocem sveti razglasiti sósebnó óna mesta, koder so rastle najiménitnejše gobe. Čudne misli čudnega možá! Zatorej so se mu tudi posmehovali in rékali, da se je poglíváril (ker je nabíral glive ali gobe), oponašáje mu, zakaj si ne poišče dostojnejše službe, katero bi z láhka opravljal, samó da bi hotel. A njega boljši prijatelji ga níso takó osorno sodili. Poslušajmo, kakó on sam govori o tem (Untersuchungen vom Meere, na 384. str.): „veselja k prirodoznanstvu je povsod premalo; a ne dá se tajiti, da

so to žalostni nastópki jedno osnovanih učilnic. „Ignoti nulla cupido.“ Vseh trinajst let, kolikor časa sem hodil v učilnice, nisem nikdar slišal imena „historia naturalis“; lahko bi uže bil „magister liberalium artium et philosophiae“ ali „doctor theologiae“, ne vedóč, da imamo na sveti ustanóvljen nauk, po katerem je razpoznati: blje, drévjé, živáli, raznolično prst, kámenje in rude. Besedo „botanika“ sem prvič v tridesetem léti slišal od nécega lekárnika. Ker mej svojim délom nisem nikakor mogel upati na tujo pomoč ter me je bližnje potovanje vedno opominálo, prihraniti si nekoliko penéz, a ne trošiti jih nepotrebno, zato si nisem utrpel najéti nosáča: v gózde sem hodil sam z óprtnjákom (oprtnim košem) na hrbti, in ga domóv nosil, gob do vrha polnega. Ljudjé so se čudili, in kadar sem šel mimo, tékali iz hiž, gledáje za menój, dokler jim nisem izginol izpred očíj. — Ali potrebneje se mi zdí govoriti o drugih neprilikah in težavah, ki so me ovírale mej opisovanjem avstrijskih gob. — Bival sem pri samogoltnih, neumnih, zlovóljnih in osórnih ljudéh. Treba je bilo drage novce plačevati za bédni stan ter za smrdljivo mesó in star, plésniv kruh, česar nikakor níso sméli na mizo dajati ljudém v svojej krčmi; a vrhu vsega tega so se delali, kakor bi jaz od njih imel Bog vé kólikšno ljubáv in dobroto! Moja stanica je bila podzémeljsk brlog, kamor so skozi razbito steklo temnih óken k meni lazile zelene drevésne žabice, krastaváče, belouške in druge kače. Drevésnim žabicam se je svetloba moje lúčnice (lampe) zdela posebno lépa. Kadar sem pisal, na roko so mi priskakale in potem šle na svéčnjak ter ondu po vso ure sedéle, z očmi pomežkovále, lúči gledale v zúbelj ter se igrále, napihujóč bela grla. Mnogo ljubše so mi bile od stánog (Asseln), lazéčih po mizi in po stenah; a po mojej postelji je gomzélo vse polno družih živalic. Po deskah pódnicah je rastla neka drugačna, redka goba, izmej onih, ki se latinski imenuje „agaricus“. Mislil sem, da ta goba morebiti še nikoli ní bila opisana. Zavonjála je po vsej staníci; a smrdela baš ní. Vender je bila neprijetna zaradi svojega premóčnega zadáha, kateremu nisem z lepa mogel najti razlógá. Zatorej poklíčem dva od svojih sosedov, katera sta bívala v sobah vzpóred moje: prvi je bil tkalec, drugi nekdánj črevljar, a zdaj uže ní šíval, ker so mu bili vse prodáli. Njiju povprašam, od kod li bode ta duh uže nekoliko dníj? Takój oba závpíjeta ob enem: „taka goba je to! Zdolaj raste ob zidi na tleh.“ Naglo sta jo našla in pripovedovála, da je te gobe po oblížji povsod obilo, zlasti po sobah,

katere so pri tleh in vlažne. Svojeje temnici mi je biti hvaležnemu, da sem to našel in moje trpénje ní bilo brez nebedne koristi. A še nekaj sem zasledil v rečenem brlogi: po pléčih ónih knjig, katerih še nisem bil spravil v zabóje, po črevljih in po starih gobah so se rodile štiri vrste plésni. Mahoma sem razumel, da je plésen prava rastlina, ki ima seme itd. Bilo je mnogo raznolícne plésni, ter vsako vrsto posebe sem jaz imenoval po svoje, misleč, Bog zna, kaj sem novega izteknol! A kadar sem v Rezni razložil svoje knjige, pokazalo se mi je, da so me drugi tudi v tem úže prehitéli.“

Kolika skrb je Popoviča bila gób in slovenskega jezika, o tem svedoče tudi vrstice, katere preložene podajem iz „(Wiener) Jahrbücher der Literatur“, stojéce v 76. zvezki (1836. l.) na 178. stráni, kder Hammer-Purgstall v sestavki „Orientalische Literatur“ piše: „dovolj bodi, samó nekoliko besedíc dodáti učenemu tolmačilu Elfijeta. Na 22. stráni v opomnji o trojih gobah, (arabski) imenovanih: ekummu, aasakil in binatol-ewber, čitamo: „je conserve les noms arabes de ces diverses sortes de truffes, parce que j'en ignore la synonymie.“ To dopolnjujemo také: ekumm je edínstveno čísló, a množtveno slóve: kemaet ali kumu, in to znači néko gobo (agaricus campestris Linnei), katere arabsko ime se je ohranilo i v nemškeje besédi: Kuckenmucken in v slovénскеje: kúk mak, o čemer je pogledati v Popovičev spis: „Versuch einer Vereinigung der Mundarten von Deutschland“ na 303. stráni. — A mí čitatelja prosimo, k temu naposled primeriti še besédo: kúp-njak v Erjavčevej „Potnej torbi“ v letopisi slovenske Matice, 1879. leta na 122. stráni.

Popovič, ostavivši 1747. léta Kremsmünster, otide v Režno in trdno nakáni, odtod naglo iti dalje. A ker so ga rézenski in nirenberški učenjaki posebno prijazno vzprijeli, ukrene pomuditi se nekaj časa. Takó so minola tri leta. Ondu se je zdržema bavil z rastlinskim bogatstvom Bávorske, a vender mej tem ní zalenobil ni zgodovinskih ni jezikoslovnih svojih dél.

V Rezni je Popovič jel pisati knjige in stopil mej učenjáke. Objavil je ražnovrstno íziskávanje v X. déli Rézenskih „Wöchentliche gelehrte Nachrichten“, ter na svítlo je tukaj prišlo tudi prvih devet pol njega knjige: „Erstes Probestück vermischter Untersuchungen. Regensburg 1749“, o čemer P. Marko Pohlín molí.

(Dalje prihodnjič.)

R à k.

Spisal Fr. Erjavec.

(Dalje.)

Členarji — in kakor vemo, spada mej nje tudi ràk — imajo to skupno in osebno svojstvo, da jim je več ali menj trda in skorjasta koža od neke posebne snovi, ki je najbolj podobna rogovini. Imenujemo jo k i t i n. Ta telesna skorja je zložena iz mnogih pretencih skladov ali nasadov, ki so se redoma izločali iz tenke nežne kože, s katero je vse telo zaodeto. Ko se je kitinov ôklop utrdil, uklenena je živalca vanj in vsa dalnja rãst je odsle nemogoča. Rujavi hrošč, znani kvarljivec, ki na vzpomlad pririje iz tale zemlje, stopi na cvetoči svet gotov in dorasel. Mej njimi ne nahajamo tacih, ki bi jih mogli otrokom ali mladénicem primerjati. Razen neznatne spolne razlike so si vsi enaki in taki ostanejo do konca svojega — sicer dosti kratkega — veka. Takó je tudi pri metulji, pri bučeli, pri muhi, s kratka: pri vseh žuželkah. Kolikor je vsaka mislila rasti, storila je to v prvej mladosti, na prvej stopinji svojega razvitka, kot zaplivek, ali kot gosonica, ali kot podjéd v zemlji.

„Prav!“ oglesi se nekdo. „Ne zamerite, meni to razlaganje ni popolnoma jasno. Nečem vam sicer prerekati, ali povedati vendar moram, da se mi to ne zlí, kakor bi bilo pribito. Kot dečak imel sem veliko veselje z rogači, imel sem jih časi vse polno v zaporu. Tu je bilo vsakovrstnih, velikih in malih. Poleg korenjaka, katerega bi se bil skoro zbal, ko je moško korakal proti meni, bili so pa tudi taki pritlikavci, da bi bil človek lahko pomislil, da so sinovi onega velikana. In jaz sem takrat v resnici mislil, da je takó. Ali je to morebiti samo po izimki pri rogačih?“

Vzemi dva mladička iz istega legla, recimo dva prasička, osebi ja ter enega hrani z uborno in malovredno krmo, družega pa namesti poleg korita, vedno polnega slastne in tečne hrane. Drži ja takó leto in dan, potem svoja gojenca oglej, premeri in pretehtaj. Uveril se bodeš, da je mej njima velikanska razlika. Takisto se ima ta stvar pri rogačih. Niso se vsi gojili pri istem koritu. V tem, ko je eden imel najboljše hrane na izbér, otepal se je drugi z revščino in

prestradal je morebiti vso svojo mladost. Tisti mali rogački niso mladiči, temveč samo v rasti zaostali stradanci, krmjavi „lačenbergarji“. A kar so zamudili v mladosti, tega nikdar več ne pridobé.

Pa vrnimo se zopet k našemu raku!

Vsakdo vé, da pri rakih ni takó, da je namreč mej njimi, kar se dostaje velikosti, isto razmerje, kakor na pr. pri ljudéh. Tudi mej raki nahajajo se poleg možakarjev in starcev tudi tenki, nade-polni mladeniči in drobni otročiči. Njemu torej ne veljá pravilo, ki smo je malo prej ustanovili žuželkam, kajti on raste vse svoje žive dni v eno mer.

„Tedaj njega ne stišče tista tesna in toga kitinova srajca, o katerej je bilo rečeno, da je vsem členarjem skupno svojstvo?“

Stišče ga, stišče! in še kako! Ta srajca je pri njem še trša, ker ni od samega roženega kitina, nego se je vanjo sesélo še polno ogljenčevokislega in fosforovokislega apna, ki dela rakovo kožo trdo in skorjasto. Prav takó se tudi človeku in drugim živalim trdijo kosti ki so s prva tudi mehke in hrustánčaste.

„A kakó je vendar mogoče, da se širi rakovo telo, dasi je speto v tako tesán in ni malo gibek ôklop? Morebiti vendar le z rakom raste tudi suknja?“

Ne! Ràk si pomaga s tem, da sleče staro srajco, kadar mu prihaja pretesna, ter si napravi novo. Lehko in hitro rečeno, ali težko in mučno storjeno. Ta ména dela raku preglávica dovolj; dnevi, v katerih se vrší, so raku gorjupí dnevi, pravi pasji dnevi. Kajti ne samo, da mu je treba sleči ôklop, izuti noge iz mnogih tencih golenic, izvleči mesnate roke iz tesnih škarij in naposled potegniti rep iz obročkastega tulca, vrh vsega tega morajo se oléviti tudi oči in oboje tipalnice in nekoliko celó — želodec. Kaj menite, to ni šala! Zato tudi ni čuda, da mu uže nekaj dnij poprej odpové želodec in da izgubi vso slast do jedí. Prevrát začénja z „velikim postom“.

Kadar ràk čuti, da se bode treba premladiti, umakne se v kako mirno zavetje, kjer se mu zdí, da bode, prost vseh nepotrebnih zijal in sitnih draživcev, mogel mirno opraviti imenitno delo. V tem mu je gornja trda suknja začela odstopati od spodnje nežne kože, ki je vsa z rudečimi žilicami premrežena in s črnimi pikicami posuta. Ako tacega raka vzamemo v roko in rahlo nanj pritiskamo, lahko čutimo, kakó se odstopivša skorja pod prstom udaje. Ràk se vznemirja zmirom bolj in bolj, mencá sem ter tjà in tère nogo ob nogo. Zdajci

se preválí in vznak ležeč previja se in prevrača, kolikor mu dopušča trda obleka, dela z životom in z repom, giblje z vsemi nogami in oteplje s tipalnicami. Takó udelava in se napenje toliko časa, da mu počí véz, ki veže hrbtni koš z repovim oklópom. Ko enkrat regne ta vez, postavi se rák zopet na noge ter si po tem trudapolnem delu nekoliko oddahne in počije ter si zbira novih močij za nove muke, ki ga še čakajo.

Rák začne iz nova delati in gibati z vsemi udi in vidno je, kako se hrbtni koš odnika od trupla ter se zmirom više vzdiguje. S košem se potem upre v kako stvar in se s prednjim životom trže nazaj, takó si malo po malo izvleče oči in tipalnice iz tesnih tókov. Sedaj veljá še noge dobiti iz obuvala. To je najtežavniše in najbolj boleče delo. Tu se celó rado dogaja, da mu se ta ali ona noga utrga. Golenice sicer razpokajo po dolzem in tudi škarje regnejo na dnu, ali pri vsem tem ima polno trdega dela, predno vse srečno izdêre. Ko so noge enkrat izute, izlušči se rep hitro iz svoje stare lupine. Vsa lév se vrší dosti naglo, ko je regnila hrbtna vez, ne mine pol ure in rák bi se lahko pokazal v noveji obliki.

Da, lahko bi se pokazal, ali se neče pokazati, ker dobro vé, da takšen, kakeršen je zdaj, se ne sme pokazati. Vsaka žaba bi se ga lotila. In s čim bi se branil, ko je ves mehák kakor maslo? Pa kaj žabe! Zarad njih bi še ne bil v tacem strahu. Ali ščuka, ščuka! joj kakó bi hlastnila po njem! Pa tudi raki, njegovi bratje, ščipali bi od tolicege trpljenja onemoglega siromaka od spred in od zad ter bi kose živega mesa trgali z njega. Zató moj rák mekuž^{poletje} po svojej starej navadi ostani lepo v zavetji in zavleci se v najmirnejši kotiček ter počakaj štiri ali pet dní, da ti kitin in apno utrdita novo kožo, da bodeš mogel pogumnega srca zopet zabroditi v motne valove in preroben junak čilih močij stopiti na staro poprišče, kjer

... somov vojska pod vodo ne mine
In drugih roparjev v dnu globočine."

Rák se menda preoblači navadno samo enkrat na leto, a če donese potreba, tudi dvakrat ali celó trikrat in sicer o poletnem času, ko ne primanjkuje živeža in je voda prijetno topla, tedaj največ meseca julija in avgusta. No vendar sem uže o Kresu v Podnanósici našel prelévljenega mekuža.

Z novo kožo povrača se mu spet stara slast do jedí v podvojenj meri in kmalu je nadomeščeno in poravnano, kar se je za „velikega posta“ zamudilo.

Uže iz raznokake malenkosti se je pokazalo, da je rák osobitne korenine možák. Še posebno pa nam se odkrije resnica tega izreka, ako preiščemo in razgledamo rakov želodec. To je res želodec svoje vrste! Robàt in zobàt želodec. Njega notranja koža ima namreč tri podolgovate trde pločice od kitina — nam uže znanega —, in na teh pločicah so nastavljeni trdi zobki. S temi pločicami in s temi zobki gibljejo posebno mišce, ki takoj začno delati, kakor hitro po goltanci pridrsí kak zalogaj v želodčevo vrečico. V tem hipci se štrne vsa ta naprava kakor mlinski tečaj in ne neha mleti, dokler ni vse pretrto, zdrobljeno in prežmíkano. Kar čeljusti niso mogle ali utegnile zgriziti in zgleviti, to vse opravi želodec s pomočjo omenjenega strugala.

O mati priroda! zakaj nisi tudi človeku dala tacega želodca?

Blagovoljni bralec! menim da bodeš sedaj še bolje razumel in znal oceniti težke vzdihé, ki jih v „ježi na Parnas“ rák zdihuje. Videč, kakó je keber pevca Keberskega mesto v zračne višave proti Parnasu zanesel v bližnje blato ter ga onde odložil, zaplače milo iz žaljenega želodca:

Ti bodeš črvém v želodci segnil,
 Ti rakov z mesom ne bodeš redil,
 Oh, ne bodeš redil!
 Ko v vodo bi keber zanesel te bil,
 Tud' jaz bi se tvoje kože lotil,
 Oh, kože lotil!

O človeče! ali čutiš globočino in tehtnost rakovega občutka? ali se moreš zamisliti v to neizmerno bolečino? Kakó pomenljiv je ta „oh“! Kakó težko se mu je utrgal iz dna praznega želodca, v katerem je sama misel na mastni zalogaj uže zavrtila strugalo. — „Tud' jaz bi se tvoje kože lotil.“ Pa bodi si ta Keberski še takó mèdel in mršav, bodi si njega koža še tako trsna in žilava, on bi se je vendar lotil, ker ima vso pripravo za to. Saj nesreče, smrti temu Keberskemu ne želi, zastran njega naj bi živel, dokler bi se mu pohtelo, dà, še privoščil bi mu bil, da je prišel na Parnas in da si je zaslužil prvo darilo. A ker se je uže nesreča zgodila, zakaj ga ni keber rajši v vodo zanesel, kjer bi bil z mesom redil rake, a ne prostih črvov. Ne dá se tajiti, da iz raka govori nekoliko tudi zavist

in samopašnost, ali ta čut je splošen živalski in ne moremo mu ga v greh vpisavati, izlasti pri praznem želodci ne. Kdor ni v sebi počutil nikdar nič enacega, poberi kamen in vrzi ga v raka. — „Oh! kože lotil!“

Uže zgoraj smo nekje rekli, da se mora raku obléviti tudi želodec. In to je živa istina. Vse, kar je v želodci trdega, tedaj vse kitinove pločice in vsi zobki, s kratka: vse strugalo mora se o tej zgodi obnoviti. Sedaj je tudi gotovo vsacemu razumno, zakaj drugače tako ješč rák za levitve izgubi vso slast do jedí. Kdo bi mislil na jed, ko mu se lupi želodec?

Sami sebi morali bi očitati površnost, ko ne bi o tej zgodnej priliki omenili neke stvari, ki je v živej zvezi z rakovim presvlakom. To so namreč rakove oči, kakor jih navadno zovejo. Pred levitvijo nahajamo z desna in z leva v želodčevem kotu dva bela kamena lečaste podobe. Nekdaj so bili ti kamenci jako imenitni, rabili so kot osobitno žbravilo v mnozih, izlasti v želodečnih boleznih, mogoče, da nekje praznovernim ljudém rabijo še sedaj kot domače zdravilo. Učeno zdravilstvo jih je uže davno ostavilo in pozabilo, in sicer po vsej pravici. Razkrojitev je namreč pokazala, da te rakove oči niso drugzega nego ogljenčevokislo apno, da torej v človeškem želodci ne morejo nič drugače delovati nego na pr. košček krede.

A čemu so te „oči“ raku? Tudi temu se ni težko domisliti, ako držimo na umu, da kamena po levitvi izgineta in da se zató rakova mlada koža hitro utrdi, rekel bi okamení. Te „rakove oči“ so tedaj apnena zaloga, katero si je rak napravil, da mu potem, ko se je preoblekel, ni stopram treba gradiva za novo suktnjo znašati in prirejati, temveč da ga ima pri roki, kakeršnega in kolikor mu ga je treba, da more čim prej iz radovoljnega zapora zopet v svet.

Kdo drugi bi morebiti rekel: Ta kamena sta namenjena, da raku prikrajšata „veliki post.“ Tudi dobro!

Poglavja o rakovej koži ne moremo okončati, da ne bi katere rekli o rakovej barvi. Živ rak nema, kakor je znano, nobene prav določene. Nekam zamazano rujavo zelenkast je; iz te vode morebiti nekoliko bledejši, iz one zopet temnejši. Toliko krasnejši je pa, kadar je voda nad njim prevrela. Tedaj zažari v čuda lepem rudečilu, da ga je milina gledati. To rudečilo se dá samo še s soboj primerjati. „Rudeč kakor kuhan rak“, veli pregovor.

Od kod ta prememba?

Živ rak ima v sebi dve barvili, — nekateri trdijo, da še več — namreč neko rujavkasto in neko rudeče. V živej živali se ti dve barvili mešati in pokrivati več ali menj, zato tudi nobeno ni čisto izraženo. V vrelej vodi se pa rujavo barvilo razprosti, ostane torej samo rudeče, katerega vrela voda ne more izpremeniti. To bi utegnilo še celó tebe zanimati, račji prijatelj, ki si rekel: rak naj bode tolst in velik, za vse drugo te ni briga.

(Dalje prihodnjič.)

Novejša češka literatura.

Piše Ivan Hribar.

I.

Od leta 1817. do 1848.

Takrat, ko sta se pri nas trudila Trubar in Dalmatin, da uvedeta slovenski jezik v knjige, bližal se je češki jezik uže svojemu „zlatemu veku“. Literarno gibanje, ki se je za modrega kralja Karla I. jako vspesno razvijati začelo; ki je mej poznejšimi verskimi prepiri čedalje bolj oživelo, doseglo je namreč za vladanja Rudolfa II. (1575—1612) svoj vrhunec. A skoro takoj za tem bilo je popolnem zadušeno. Nastopila je namreč tridesetletna vojska in odbojevala se je za češki narod tako usodna bitva na Belej Gori (l. 1621.). V žalostnih časih, ki so po tej bitvi nastali vsemu češkemu narodu, v časih, ko se je bil češki jezik izrinil povsod iz javnega življenja ter preganjal celo v rodbinskih krogih, pač ni čudo, da je vsakeršno literarno gibanje prenehalo. In to je trajalo mnogo, mnogo let, — trajalo je dve stoletji, kajti onih redkih spisov, ki so se bili v tem pojavili, skoro da ne moremo prištevati češkej literaturi, ker so bili največ mešanica češkega in nemškega jezika; ako pa so vendar bili pisani izključno v češkem jeziku, nosili so na sebi znamenje onega ponižanja, pod katerim je zdihoval ves češki narod. Te spise ima češki literarni historik samo registrovati, kajti kakega posebnega vpliva na daljši razvoj češke literature niso imeli; nasprotno, bili so ravno pisatelji, ki so se pojavili proti koncu osemnajstega stoletja — kakor bomo pozneje videli, — največji nasprotniki svobodnega, na zdavejšo podlago opirajočega se razvitka novočeške literature.

Novo, živahnejše literarno gibanje začelo se je še le v začetku tekočega stoletja, ko se je v nekaterih pisateljih — posebno v Dobrovškem, Pelcelnu in Procházki — vzbudila zavest o slavnej minulosti češkega

naroda in ko je Dobrovský na podlagi svojih študij staroslovenskega in staročeškega literarnega jezika sestavil splošna jezikova pravila in za pesniško mero češko proglasil naglas za jedino pravilno načelo. Vendar se v tem času niti v pesništvu niti v prozi ni pojavilo kako posebno odlično izvirno delo, kajti pesniki tega časa se niso mogli še oprostiti prejšnjih navad in osvoboditi dosedanje kritike, ki je pesniške proizvode sodila le po njihovej obsežnosti, a ne po vsebini; prozajiki pa so se bili preveč privadili zloga Veleslavinove dobe, ki se je posebno odlikoval s svojim bombastom. Najpravilneje je takrat pisal Josef Jungmann, ki je tudi izvrstno preložil v češki jezik Miltonov „Izgubljeni raj“ in Göthejevo epično pesen „Herman in Doroteja“, a kako malo so v onih časih Jungmanna razumeli, ter ga posnemati hoteli, dokazuje najbolje okoliščina, da njegove v resnici v Bürgerjevem duhu pisane balade mej izobraženim občinstvom niso našle toliko priznanja in v narodu ne še toliko odmeva, ko dolgočasna pripovedovanja Šebestiana Hněvkovskega in Jana Nejedlega, katera sta iste sujete ko Jungmann rabila v to, da sta pisala prav obsežne in dolgočasne epične pesni, ki sta jih imenovala balade.

Leto 1817. pa je postalo za smer, v katerej se je imela češka literatura dalje razvijati, neizrečeno važno. To leto je namreč slučajno našel in objavil Václav Hanka „rokopis kraljedvorski“, — one divne cvetice staročeške poezije, ki so v kratkem preložene bile v vse kulturne jezike. Spoznavši ta znameniti pesniški spomenik starega veka začudila se je češka izobražena družba — takrat seveda še jako mala — mogočnosti dikcije in svežesti mislij v njem se nahajajočih in „rokopis kraljedvorski“ ter skoro neposredno na to, namreč leta 1818. anonimno v Prago poslani „rokopis zelenogorski“ postala sta za vsacega poznejšega češkega pesnika oni vir, iz katerega je zajemal, in oni vzor, katerega doseči je hrepenel.

Ker se je 1816. v srednje šole spet uvedel češki jezik kot obligatni predmet, izdal je Josef Jungmann, kateremu mej vsemi češkimi pisatelji za ustanovljenje češkega pravopisa in pravilnost spisovnega jezika gre največja zasluga, svojo znamenito „Slovesnost“, katera je mnogo pripomogla k probujenju narodne zavesti; in ravno tako so uže leta 1813. pod uredništvom J. Hromádka začele na Dunaji izhajati „Prvotiny pěkných úmění“, v katerih je bilo mnogo izvrstnih, na razvoj jezika in mišljenja češkega plemenito vplivajočih sestavkov; — a more se vendar reči, da je objavljenje „rokopisa kraljedvorskega“ največ k temu pripomoglo, da

je poznejše živahno literarno gibanje nastopilo ono smer, katere še dandenes ni popustilo, in ki je omogočila češkemu narodu ustvariti literaturo, na katero more po vsej pravici ponosen biti.

Objavljenje „rokopisa kraljedvorskega“ izpodbudilo je tudi dva nade-polna češka pisatelja, takrat v Požunu živeča, namreč J. P. Šafaříka in Fr. Palackega, da sta izdala spis „počátkové českého basnictví“, Spis ta dogotovil je Šafařík uže za svojega bivanja v Jeni, a v Požunu sta ga s Palackim skupno pregledala, popravila ter mu nekatera poglavja iz Palackega peresa dodala. V njem se jako ostro a duhovito izrazujeta proti dotlej navadnim pravilom verzifikacije, vsled katerih so se ali kar prosto šteli zlogi besedij, ali pa se je v obzir jemal náglas, ter proglašujeta za jedino pravilno, ostankom starega češkega in klasičnim vzorom grško-latinskega pesništva odgovarjajoče pravilo, skladati pesni z obzirom na časomernost, t. j. na dolgo ali kratko izgovarjanje zlogov.

Še ostreje pa grajata praznoto in trivijalnost dosedanjega češkega pesništva, ter obračata pozornost na vzvišenejše ideale.

In kakor neposredna posledica tega duhovitega spisa izšla je leta 1821. J. Kollárova „Slavy Dcera“ pod izvirnim naslovom „Basně“. Te pesni elektrizovale so tako rekoč vse tedanje češko občinstvo, ne sicer toliko po svojej pesniškej vrednosti, temveč vsled jarosti mislij in proroškega duha, ki veje v njih. Nikdo dosedanjih čeških pesnikov ni imel še poguma ali morebiti nadarjenosti za tako visok vzlet. Vsi so živeli le v sedanjosti in se ozirali k večjemu še v preteklost. Jan Kollár, sin podtatranski, pa je vzdignil svoj pogled in s proroškim duhom zrl v prihodnjost, v slavno prihodnjost češkega naroda kot dela vesoljnega slovanstva. In ravno v tem je Kollár velik, ravno zavoljo tega bo njegovo ime ostalo slavljeno ne samo pri Čehih, ampak pri vseh slovan-skih narodih. Kdo si pač more misliti plemenitejše srce nego li ono, ki oplakava davno vsled nemškega nasilja uže iz dandenes prekrasnih dežel iztrebljeni slovan-ski narod; ki obžaluje, da se Slovani tudi sedaj še po teh in tolikih britkih izkušnjah krstijo z različnimi imeni, ki pa vsled tega nad njimi ne obupa, ampak s svojim proroškim duhom zre v bodočnost in spoznava, da ti tako plemeniti in nadarjeni, dasi tako tlačeni in zatirani sinovi Slave postanejo jedenkrat vendar še jeden narod istega imena, — narod, katerega bodo njegovi ošabni sosedje zavidali za pridobljeno si slavo in izobraženje. Kollár torej — kakor sem uže omenil — ni pesnik v pravem, ožjem pomenu besede, ampak prorok boljše bodočnosti in glasnik vzajemnosti slovan-ske.

Dasi je sicer uže Dobrovský mnogo storil za širjenje slovanske vzajemnosti na Češkem, vendar se more smelo trditi, da je idejo to mej narod zasadil le Kollár, kajti Dobrovškega učena in v tujih jeziki pisana dela niso mu bila pristopna.

Leto pozneje vzšla je na češkem literarnem obnebj novi svetla zvezda. František Ladislav Čelakovský — takrat 23 leten mladenič — izdal je prve plode svoje pesniške muze „ohlas písní českých“. Uže s temi prvenci svojega pesniškega duha naklonil si je mladi pesnik srca vseh; ko je pa šest let pozneje izšel njegov „ohlas písní ruských“, slavil je pravi triumf. Od vseh strani se mu je čestitalo in ni ga bilo literata, ki bi ne bil takrat Čelakovskemu priznal venca pesništva. Isto tako, ko njegove epične pesni, vzbudile so tudi lirične nenavadno navdušenje; kajti ni ga bilo doslej na Češkem še pesnika, ki bi bil globokosti mišljenja vedel dati tako krasno pesniško obliko ko Čelakovský. Njegova „Růže stolistá“, obstoječa iz sto malih pesnic, je pravi niz biserov v češkem pesništvu. Pesnik je tu svetovno bolest ter občutke ljubezni do izvoljene device svojega srca in domovine s tako vzvišenimi besedami in tako globokim čutjem opeval, kakor pred njim še nobeden v češki literaturi. On in naš Preširen sta si v tem sorodna, da! skoro jednaka; zatorej nam je tem láže umeti, zakaj se je od tedanjih čeških literatov samo mej Preširnom in Čelakovskim naredila ona prijateljska zveza, ter ohranila ona duševna vzajemnost, ki nam veje nasproti iz pisem Preširnovih do Čelakovskega.

Ni se torej čuditi, da so se pesniki začeli zbirati okoli Čelakovskega, svojega prvaka, ter se začeli ravnati po njegovih svetih. Posebno je tu imenovati njegova dva prijatelja Jos. Vlastimila Kamaryta in Jos. Krasoslava Chmelenskega, kateri poslednji je v obliki skoro dosegel Čelakovskega. Tudi Václav Hanka je zložil nekoliko po obliki in obsegu izvrstnih pesnij. Razen teh imenovati mi je posebno še: Karla Sudimíra Šnajdra, čegar epična pesen „Jan za chřta dan“ se prišteva mej najboljše jednaka dela v češki literaturi in je uže tudi čisto popularna postala; Karla Jaromíra Erbena, čegar v duhu narodnih pesnij zložena „Kytice“ spada mej najboljše plode češkega pesništva; Jana Erazma Vocela, ki je s svojimi obrabi iz češke preteklosti mnogo pripomogel k temu, da se je narodni ponos zopet razširil in ukoreninil; ter konečno Antonína Jana Jindřicha Marka (psevdonim Jan z Hvězdý).

(Dalje prihodnjič.)

Slovenski glasnik.

Slovensko slovstvo. Trtna uš. Poljudno razlaganje o tem, kakšne lastnosti ima in kako živi ovi najnevarnejši sovražnik vinske trte in kaj moramo storiti v obrambo zoper ta mrčes. Spisal Arminij Goethe, ravnatelj deželne sadje- in vinorejske šole pri Mariboru. Izdalo štajersko društvo za omikanje ljudstva v Gradci. Z dvema tablicama barvanih podob. Zaloga društvena. V Gradci natisnil Leykam-Josefsthal 1881, 8°, 16 str. Knjižica je pisana popularno v lepej slovenščini. — Vijolice bratom in sestram vednega češčenja sv. Jožefa. Nabral Janez Volčič, duhoven ljubljanske škofije. Z dovoljenjem v. č. ljubljanskega škofijstva. V Ljubljani 1881, 12°, 572 str. Prodaja založnik Matija Gerber po 70 kr. — Cerkevne pesmi na čast sv. Rešnjemu Telesu. II. del, za mešani zbor uglasbil p. Hugolin Sattner. Cena 80 kr. V Novem mestu pri J. Krajci 1881. Pesni so natisnene z dovoljenjem v. č. ljubljanskega škofijstva, smejo se zatorej rabiti pri očitnej službi božje. Teh pesnij I. del prodaja tudi založnik Krajec po 50 kr. zvezek. — Slovenski pisatelji in založniki, kateri želé, da bi njih knjige oznanjali v „Ljubljanskem Zvonu“, prošeni so, da bi jih po jednem iztisu pošiljali uredništvu našega lista.

Slovenski slikarji. Znani ljubljanski slikar Janez Volf slikal je letošnje poletje freske v prezbiteriji farne cerkve v Ribnici. Vsi, ki so imeli priliko te slike Volfove videti, jako jih hvalijo, da so umetniško dovršene, kakeršnih je malo videti po slovenskih cerkvah. Izmej Volfovih učencev je Janez Šubic zdaj na slikarskej akademiji na Dunaji ter slika v atelieru Makartovem; brat njegov Jurij Šubic, tudi Volfov učenec, prišel je iz Ljubljane v atelier akademijskega profesorja Griepenkerla, kateri ga je pred jednim letom poslal v Aténe, da je tam slikal na znanostnej akademiji freske po Griepenkerlovih načrtih. Pred kratkém odšel je Jurij Šubic iz Atén v Pariz, v mesto, kjer je dandenes slikarjem možno največ slikarske tehnike naučiti se. Tretji učenec Volfov, Simon Ogrin povrnil se je iz Benetk in Rima ter živi sedaj na svojem domu na Vrhniku. Na splošnej slikarskej šoli dunajskej učé se slikarstva pod vodstvom profesorja Griepenkerla še trije mladi Slovenci: Novomeščan Gustin in Ljubljančana in bivša ljubljanska realca Ferdinand Vesel in Josip Vesel. — G. profesor J. Franke v Kranji razstavil je te dni v Mačkovej prodajalnici v Ljubljani dve krasno z oljnatimi barvami slikani studiji iz lepe Kokerške doline.

G. Matija Ozbič, podobar v Kamniku, izdelal je po prelepej podobi M. D. Neomadeževane v Krškem samostanu velik kip iz angleškega marmor-cementa ter ga občinstvu na ogled postavil v prodajalnici cerkvenih oblačil g. Ane Hofbauerjeve v Ljubljani. Kip je lepo delo, katero zvedenci jako hvalijo. Fotografovane podobe njegove dobivajo se pri g. Ozbiči v Kamniku, v prodajalnici Hofbauerjevi in v kat. bukvarnici.

Bilder aus Krain von dr. Isidor Proschko imenuje se knjižica, katera v zemljepisnem in kulturno-zgodovinskem oziru opisuje lepo našo domovino Kranjsko ter se po 60 kr. zvezek dobiva pri Bambergu v Ljubljani.

Archiv für slavische Philologie. Unter Mitwirkung von A. Leskien und W. Nehring herausgegeben von V. Jagić V. Bd. 2. Heft. mit 3 Tafeln, Berlin Weidmann'sche Buchhandlung 1880, 8° 181 — 332. Ta nedavno na svitlo prišli zvezek preimenitnega Jagičevega glasila primerjočemu slovanskemu jezikoslovju obseza te članke: A. Leskien, über den Dialekt der „Narodne pripovedke iz hrvatskoga primorja, ges. von Fr. Mikulinić. — A. Leskien, die Quantitätsverhältnisse im Auslaute des Litauischen. — Dr. Isaac Taylor, über den Ursprung des glagolitischen Alphabets. — V. Jagić, zur slavischen Runenfrage. — W. Nehring, über den Einfluss der alttschechischen Sprache und Literatur auf die polnische. — V. J. zwei dalmatinische Kirchenlieder. Pod naslovom: Materialien zur Geschichte der slavischen Philologie kustos Patera in prof. Miklošič priobčujeta prezanimiva, in osobito za novoslovensko literarno zgodovino in jezikoslovje preimenitna pisma Dobrovskega in Kopitarjeva, katera sta si dopisovala 1809. in 1810. leta. Konečno profesor Jagić podaje zanimivo poročilo o novih knjigah slovanskih.

Slika sv. Cirila in Metoda. V Rimu živi uže mnogo let kiporezec Peter Mančun, po rodu Dubrovčan. Mej njegovimi slikami hvalijo posebno sliko sv. Cirila in Metoda, ki je tako lepa, da bi krasila vsako hišo krščansko posebno po zemljah slovanskih. Brez okvira dobiva se slika po 1 gld. najlaže pri g. Matiji Rihtariči, c. kr. vojaškemu kaplanu v Zadru.

Matica hrvatska razpisuje iz zaklada Dušana Kotura za leto 1881. književno nagrado 300 gld. za jedno izvorno povest (novelo ali roman), ki obseza vsaj deset tiskanih pol ali za dramatski proizvod brez ozira na obseg; ravno tako iz zaklada grofa Ivana N. Draškovića nagrado 800 gld. za rokopis „koj je kadar najviše doprinieti k pravoj poduci puka o praktičnih predmetih“. Rokopis mora obsezati vsaj petnajst tiskanih pol.

26.000 iztisov knjig razposlala bode za leto 1880. Matica hrvatska svojim družabnikom. Imena knjigam priobčili smo uže v zadnjem listu.

Hrvatski zabavnik v Zagrebu izdaja Mijo Krešić. Ta časopis izhaja vsak deseti dan in prinaša samo dobre prevode najboljših inostranih romanov in povestij. Vseletna cena mu je 4 gld.

Jugoslavenska akademija izdala je te dni XI. knjigo starih pisateljev hrvatskih, v katerej so natisnene pesmi M. Bunića Babulinova, Muroja, Oracija Mažibradića in Marina Burešića. Knjiga obseza I.—XV. in 1—259 strani. Izdanje priredil je po rokopisih naš rojak prof. Žepič, životopise pa sestavil dr. Fr. Rački. Ta knjiga je nov prilog za proučenje književne zgodovine hrvatske. Leta 1880. dala je akademija na svitlo devetero knjig, katere obsežajo do 180 tiskanih pol.

Trsna uš ili *Phylloxera vastatrix*. Kratak naputak vinogradarom. Sastavio Franjo Kuralf, tajnik hrv.-slavon. gospod. društva. Sa osemnajst slikah. U Zagrebu 1881, 8°, 50 str. Nakladom spisateljvom. Tiskara „Narodnih Novina“. Tako je ime dobro pisane in lično natisnene knjizice, katero priporočamo tudi slovenskim vinogradnikom, ki umejo hrvatski jezik. Cena 50 kr. pri g. pisatelji.

„*Pobratimstvo*, mjesetni žurnal za književnost i nauku“ zove se list, koji izdaje mladež na velikoj školi u Beogradu. Priznati nam je, da nas često daruje

srbska literatura kojim lepim darom Nedavno izašao je prvi svezak Vidakovičevih romana, „Usamljeni junosa“, koji se odlikuje lepim jezikom, bistrimi misli; malo pred tim izašla je oveća pjesma „Osvojenje Nikšića“, nagradjeno Maticom srbskom. Sada nam evo opet dara „Pobratimstva“, mjesečnik za književnost i nauku. Osim toga su nedavno počeli izlaziti novi listovi: „Novi vek“, „Samouprava“, „Srpsko Kolo“, „Srbadija“ itd., a osim toga pokreću se na novo humoristična dva lista: „Domisljan“ i „Strašni sud“. Po svem tom priznati nam je i opet, da se srbska književnost liepo razvija i širi — piše „Obzor“.

Srbski leposlovni in znanstveni listi. Opozarjamo svoje čitatelje na dva izvrstna leposlovna in poučna srbska lista. Prvi je „Otačbina“, list za književnost, nauko in društveni život, katerega v mesečnih zvezkih, našemu „Ljubljanskemu Zvonu“ podobnih, a po deset tiskanih pol obežnih, izdava in ureduje znani srbski pisatelj dr. Vladan Djordjević v Belemgradu. Okolo tega lista zbrali so se v složno slovstveno delovanje najodličnejši pisatelji srbski. Došel nam je zvezek za mesec januarij 1881. (knjiga šesta, sveska 22.), ki donša štirinajst zanimivih spisov pesniške, zabavne in poučne vsebine; osobito omenjamo spise: „Posle bambordanja Beograda“ spisal bivši ministerski predsednik Jovan Ristić; „Na granici, uspomene iz prvog srpskog-turskog rata god. 1876.“ priobčuje dr. Vl. Djordjević; „Hrelja Ohmućević, u narodu poznati Hrela Kralatica“, spisal prof. Dim. S. Jovanović; „Iz Nove Srbije“, spisal M. Rakić; „Zlatna grivna, drama u pet radnja“, napisal Manojlo Djordjević i dr. Vnanja oblika „Otačbini“ je jako elegantna in osobito tisk jako ličen in razločen. Naročnina (12 gld. za vse leto, 6 gld. za pol leta in 3 gld. za tri mesece) pošilja se uredniku Djordjeviću v Beligrad. — Drugi izvrstni srbski list je „Srpska Zora, ilustrovani list za zabavu i nauku“, izdava in ureduje ga Todor Stefanović Vilovski na Dunaji (Wien, VII., Burggasse 24); naročnina znaša za vse leto 6 gld. „Srpska Zora“ izhaja v obliki velikih nemških in francoskih ilustrovanih listov po jeden pot na mesec. Prvi zvezek za l. 1881. prinaša dva romana, več pesnij, dva životopisa (Šafařikovega i Boškovićevega) in več drugih občezanimivih člankov in dopisov in objavlja v dodatku pregled slovanskih slovstev; poleg tega slike: Gola glavina na Mazuri planini, † Božo Bošković in „Iz dečijeg života“.

Slovaki so začeli čedalje bolj sprevidati, da so se ne le na veliko škodo svojemu narodu in njegovemu napredku, ampak tudi na škodo vsemu slovanstvu ocepili od češkega pisnega jezika. Zato se najboljši njihovi pisatelji in pesniki sedanje dobe trudijo, da bi se češki jezik polagoma zopet uvel v slovaške knjige in časopise. To se ve, da se storjena napaka ne bode dala tako hitro poravnati, kajti ni misliti, da bi Magjari dovolili v to, da bi se v ljudske šole na mestu sedanjega Zvolenskega dialekta uvel češki jezik; a vsakako je ta korak slovaških pisateljev velicega pomena za prihodnost, torej ga simpatično pozdravljamo. — Temu prehodu k češkemu pisnemu jeziku ima pot pripravljati nov leposloven slovašk list, katerega sta v zvezkih po šest pol obsezajočih začela z letošnjim letom izdajati v Turčanskem sv. Martinu pod naslovom „Slovenské pohľady“ Svetozar Hurban in Josip Skultéty in kateri uže v prvej številki prinaša

spise slovaških in čeških pisateljev. — Razen tega lista izhaja tudi še v Turčan-
skem sv. Martinu leposlovni list „Oról“ v mesečnih, po štiri pole obsežajočih
zvezkih pod uredništvom J. V. Ferienčíka.

Sinajska rokopisa. O teh dveh imenitnih glagolskih rokopisih, katera je,
kakor smo v 1. št. „Ljublj. Zvona“ poročali, našel letošnje poletje zagrebški prof.
Geitler na Sinaji, piše se nam iz Zagreba: Prof. Geitler, pišoč uže več let slo-
vansko paleografijo, našel je v letniku 1865. nekih ruskih novin notico arhimandrita
Uspenskega, ki poroča, da je 1850. l. videl na Sinaji psalter z glagolico
pisan. Prof. Geitler napotil se je torej na Sinaj, kjer mu je sreča toli prijazna bila,
da je uže drugi dan (popoldne) našel razven psalterja še drug rokopis
trébničkom nazvan. V 38 dneh ja je prepisal v cirilico. — Trébničkom broji
212 strani, ter je pisan v najčistejšej starej slovenščini, kakeršna se nahaja samo
v asemanskem in supraselskem spomeniku. Posebno znamenita so paleografična
znamenja; rokopis je iz konca X. stoletja. — Psalter, kojemu so se le zadnji listi
izgubili, broji 354 strani ter je iz začetka XI. stoletja. Oba teksta bila sta do sedaj
povsem neznana; psalter je v paleografičnem obziru najinteresantnejši spomenik
ker je nekakšen prehod k (hrvatskim) napisom v Baški, ter ima nekaj jako čudnih
znamenj. — Trébničkom je ostanek kaligrafičnega razvoja glagolice, ter ima osobito
krasne inicijale. — Oba sta spomenika pisana v Makedoniji, a na Sinaj zanesli
so ja potujoči menihi. — S pomočjo teh rokopisov dokazal bode prof. Geitler, da
je glagolica iz rimskih in grških elementov nastala.

V Pragi je izšel češki: „Stručný všeobecný slovník věčný, redakceí Jak.
Malého, nákladem L. L. Kobra v Praze. Laciného vydání sešit 55.“ Pod tem
naslovom izhaja v Pragi mali naučni slovník. Namen tej knjigi, ki je za vsacega,
kdor se količkaj peča z literaturo, skoro neobhodno potrebna, je ta, da bi se
kar najbolj razširila mej narodom. Zato in ker je veliki „Slovník Naučný“,
ki je izšel pod uredništvom dr. F. L. Riegra, zavoljo svoje draginje množiči nepri-
stopen, odločil se je jako plodni pisatelj Jakub Malý izdati to okrajšano izdanje
njegovu.

Čeških leposlovnih listov izhaja letos jeden in dvajset in sicer dva v Ame-
riki, trije na Moravskem in šestnajst na Češkem. Razume se samo po sebi, da se
pri takovej množici listov v večini njihovej nahajajo spisi manjše literarne vred-
nosti. Posebno to velja o listih, ki izhajajo po malih mestecih na Češkem in
o obeh listih ameriškanskih, katera se vrhu leposlovja pečata tudi še s politiko —
seveda z obema prav po ameriškanskej šegi. V resnici izborna lista sta „Svetozor“
in „Osvěta“. Prvi je ilustrovan tednik in se more vsporejati z vsakim jednakim
listom družih narodov; drugi pa je po uzoru francoskih „Revue“ ustanovljen meseč-
nik. Okolo teh dveh listov, katerih uredništva sta v rokah priznanih pisateljev Prim.
Sobotke in Vác. Vlčka, zbirajo se vsi znamenitejši češki pisatelji in je posebno
pri „Osvěti“ pravilo, da se vanjo ne sprejme noben spis, ki bi ne bil po obliki in
obsegu dovršen. Tema dvema listoma družita se vredno: mesečnik „Květy“ pod
uredništvom Svatopluka Čecha in dr. Serváca Heilera ter trikrat na mesec
izhajajoči list „Lumír“ pod uredništvom J. V. Sládkka. Svojemu namenu ustrezajo
tudi jako dobro „Ženské Listy“, katere po jedenkrat na mesec pod uredništvom
pisateljice i pesnice Eliške Pechové-Krasnohorské izdaja „Ženský výrobní spolek“, ter

za prosti narod pisana ilustrovana lista „Zábavné Listy“ in „Česká Včela“, ki izhajata na štirinajst dni. Vsi doslej imenovani leposlovni listi izhajajo v Pragi; a v naslednjem zavoljo popolnosti navajamo tudi imena vseh ostalih listov ter pristavljamo naslovu ob enem tudi kraj, kjer izhajajo. Ti listi so: „Hlasy katolického spolku tiskového.“ Vsak drugi mesec v Pragi. — „Ruch.“ Vsak mesec v Pragi. — „Domácnost.“ Vsak drugi mesec v Krounu. — „Horymír.“ Vsak teden v Příbrami. — „Český Jih.“ Vsak teden v Táboru. — „Ohlas od Nežárky.“ Vsak teden v Jindřichovem Hradci. — „Otavan.“ Vsak teden v Pisku. — „Šumavan.“ Vsak teden v Klatovech. — „Tábor.“ Vsak teden v Táboru. — „Koleda.“ Po trikrat na mesec v Olomuci. — „Obzor.“ Po dvakrat na mesec v Brnu. — „Posel ze Sušice.“ Vsak teden v Sušicah na Moravskem. — „Pokrok Západu.“ Vsako sredo v Omahi (Nebraska — Severna Amerika.) — „Americký Slovan.“ Vsak teden v Jova City (Severna Amerika).

Dva ruska pisatelja †. Te dni je izgubila Rusija dva odlična pisatelja: pesnika Teodorja Bogdanoviča Millerja in slovečega romanopisca Alekseja Terfilaktoviča Pisemskega, ki je nedavno dovršil nov roman „Masony“. Miller je izdal 20 let svoj humoristični list „Razvlečenje“. Oba književnika, vrla ruska patrijota, živela in umrla sta v Moskvi.

Pri Puškinovem sinu najden je bil nedavno mej papirjem njegovega očeta dragocen spis in sicer novo poglavje jednega najboljših proizvodov ruske literature „Kapitanskaja dočka“ (hčerka). Na rokopisnem zvezku napisano je s pesnikovo roko „XII. Propuščennaja glava“. (Izpuščeno poglavje.) Obseza pot glavnega junaka povesti Grinjeva, čez Volgo k njegovim roditeljem in pohod polka, v katerem je služil, tudi tija na razkropljenje kmetskih vstašev za Volgo. Pesnik opisuje vse tako prosto, skromno, a vendar tako zanimivo, poučno in umetno, da vzbuja občudovanje bralca. Tu riše tudi kmetsko vstajo proti graščakom, in to dalo je najbrž povod, kakor sodijo nekateri, da se je moralo to poglavje radi ostre tedajnje cenzure izpustiti. Drugi zopet trdijo, da je pesnik hotel umestiti je v posebnem izdanji. Poglavje ne obseza cele tiskane pole, a je vendar vsled svoje izvrstnosti in prozoda vzbudilo v vseh ruskih leposlovnih listih, kateri je prinašajo ponatisneno, veliko seveda naj ugodnejših kritik in priznanj.

Dla Zagrzebia (za Zagreb). Album koła literackiego we Lwowie. Lwow. Nakladem koła literackiego 1881., v leksikalnem formatu, 164 str. Take se imenuje knjiga, katero je literarno društvo (koło) poljskih književnikov v Lvovu dalo na svitlo na korist unesrečenim Zagrebčanom. Album, jako krasno tiskan, lep je dokaz plemenitega dejanjskega sočutja poljskih pisateljev do naših bratov hrvatskih, ter obseza največ raznovrstnih leposlovnih, a tudi mnogo znanstvenih člankov, katere so spisali najiminenitnejši poljski pisatelji, akademiki, vseučilišni profesorji in drugi odlični družabniki literarnega kola.

„LJUBLJANSKI ZVON“ stane vse leto 4 gld., pol leta 2 gld., četrt leta 1 gld.
Naročnina pošilja se upravnistvu v „Narodnej tiskarni“ v Ljubljani.

Založniki: J. Jurčič in drugovi. — Za uredništvo odgovoren: dr. I. Tavčar.

Tiska „Národna tiskarna“ v Ljubljani.

Vabilo na naročbo.

Tistim gospodom, ki so se na „Ljubljanski Zvon“ naročili samo za četrto leta, poteka naročnina z denšnjim listom. Vabimo jih zategadelj najuljudneje, da naj meseca marcija blagovoljno ponové svoje naročnino, ako hoté naš list še na dalje prejemati; kajti vsak, kdor „Ljubljanski Zvon“ v roke vzame, ter ga primerja z našimi dosedanjimi leposlovnimi listi, mora videti in priznavati, da imajo njegovi izdajatelji in založniki z njim obile stroške in da ga zategadelj nikomur ne morejo samo — „na ogled“ pošiljati.

In kakor dozdaj, tako bode tudi odslej „Ljubljanski Zvon“ po svojej obliki in vsebini vestno izvrševal, kar je v programu svojem obljubil.

Cena našemu list naznanjena je spredaj.

Tistim gg. naročnikom, ki I. zvezka še niso prejeli, oznanjamo s tem, da tiskarnica zaradi mnogih opravkov ni še mogla dovršiti četrtega natisa I. zvezka, a da ga gotovo prejmo meseca marcija.

V Ljubljani 1. marcija 1881.

„Ljubljanskega Zvona“ izdajatelji in založniki.

Urednikova listnica. G. A. K. v G. Levstikove jezikoslovne razprave in dr. Zarnikove črtice iz polapreteklega časa pridejo v prihodnjem listu spet na vrsto.